



LPO.430.001.2018

Nr ewid. 111/2018/P/17/094/LPO

Informacja o wynikach kontroli

Dostępność przestrzeni publicznej  
dla osób starszych i niepełnosprawnych

## MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

## WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Delegatury NIK w Poznaniu  
Andrzej Aleksandrowicz

Akceptuję:  
Ewa Polkowska

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:  
Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia 15. X. 2018r.

Najwyższa Izba Kontroli  
ul. Filtrowa 57  
02-056 Warszawa  
T/F +48 22 444 50 00

[www.nik.gov.pl](http://www.nik.gov.pl)

## SPIS TREŚCI

<b>WYKAZ POJEĆ</b> .....	<b>4</b>
<b>1. WPROWADZENIE</b> .....	<b>6</b>
<b>2. OCENA OGÓLNA</b> .....	<b>9</b>
<b>3. SYNTEZA</b> .....	<b>10</b>
<b>4. WNIOSKI</b> .....	<b>14</b>
<b>5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI</b> .....	<b>15</b>
5.1. ROZPOZNANIE PRZEZ GMINY POTRZEB I OCZEKIWAŃ STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH MIESZKAŃCÓW W ODNIESIENIU DO PRZESTRZENI PUBLICZNEJ.....	15
5.2. GMINNE STRATEGIE DZIAŁAŃ NA RZECZ POPRAWY DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH .....	16
5.3. DZIAŁANIA GMIN NA RZECZ STWORZENIA WARUNKÓW DO AKTYWNEGO I SAMODZIELNEGO FUNKCJONOWANIA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ.....	18
5.4. WOJEWÓDZKIE STRATEGIE DZIAŁAŃ NA RZECZ POPRAWY DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH .....	27
5.5. DZIAŁANIA MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ NA RZECZ ZWIĘKSZENIA DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH .....	29
5.6. PRZYGOTOWANIE DO EWAKUACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH .....	32
<b>6. ZAŁĄCZNIKI</b> .....	<b>35</b>
6.1. METODYKA KONTROLI I INFORMACJE DODATKOWE .....	35
6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNYCH.....	41
Analiza stanu prawnego.....	41
Uwarunkowania organizacyjno-ekonomiczne .....	50
6.3. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI .....	53
6.4. WYKAZ PODMIOTÓW, KTÓRYM PRZEKAZANO INFORMACJĘ O WYNIKACH KONTROLI .....	54

# WYKAZ POJĘĆ<sup>1</sup>

---

<b>bariery architektoniczne</b>	wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym
<b>bariery techniczne</b>	przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania urządzeń lub przedmiotów odpowiednio do rodzaju niepełnosprawności
<b>bariery w komunikowaniu się</b>	ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobom z niepełnosprawnościami swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji
<b>dostępność</b>	zapewnienie osobom niepełnosprawnym, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także innych urządzeń i usług powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich <sup>2</sup>
<b>ewakuacja</b>	zorganizowane przemieszczanie się ludzi wraz z mieniem z miejsca, w którym występuje zagrożenie, do obszaru bezpiecznego; jedno z podstawowych działań mających na celu ochronę życia i zdrowia ludzi, zwierząt oraz ratowanie mienia, w tym zabytków oraz ważnej dokumentacji, w przypadku wszelkiego rodzaju zagrożeń <sup>3</sup>
<b>Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych</b>	ratyfikowany przez Polskę dokument określający działania, jakie powinny podjąć państwa w zakresie udostępniania środowiska fizycznego, transportu, informacji komunikacji oraz wszelkich usług oferowanych społeczeństwu zarówno przez podmioty publiczne, jak i prywatne <sup>4</sup>
<b>ograniczenie mobilności</b>	fizyczne ograniczenie uniemożliwiające lub utrudniające prawidłowe poruszanie się; ograniczenia mobilności mogą doświadczać osoby: niepełnosprawne ruchowo (poruszające się na wózkach, o kulach bądź balkonikach, częściowo sparaliżowane lub z niedowładem kończyn), starsze z problemami w poruszaniu się, otyłe, niskiego wzrostu, często kontuzjowane, z ciężkim bagażem, poruszające się z dziećmi, kobiety w ciąży i inne, które mają trudności w sprawnym przemieszczaniu się (np. z nadciśnieniem)

---

<sup>1</sup> Pojęcia i ich objaśnienia (z wyjątkiem objaśnionych w odrębnych przypisach) pochodzą z: Wysocki M., *Standardy Dostępności dla Miasta Gdynia*, Centrum Projektowania Uniwersalnego Politechniki Gdańskiej.

<sup>2</sup> Art. 9 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012, poz. 1169), dalej: Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych.

<sup>3</sup> Filaber J., *Ewakuacja osób niepełnosprawnych w sytuacji kryzysowej* [w:] *Prawo-administracyjne aspekty sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce*, pod red. M. Giełdy, R. Raszewskiej-Skałeckiej, Wrocław 2015, s. 93.

<sup>4</sup> Rzeczypospolita Polska przyjęła i ratyfikowała Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych 25 października 2012 r.

<b>ograniczenie percepcji</b>	zaburzenia w funkcjonowaniu jednego lub wielu receptorów zmysłów człowieka, utrudniające postrzeganie otoczenia i samodzielne poruszanie się; ograniczenia w percepcji doświadczają osoby: niewidome, słabowidzące, głuche, niedosłyszące, z zaburzeniami węchu, a także z niepełnosprawnością intelektualną
<b>osoba niepełnosprawna</b>	osoba z długotrwanie obniżoną sprawnością fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną, która w interakcji z różnymi barierami może ograniczać jej pełne i efektywne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi obywatelami <sup>5</sup>
<b>osoba starsza</b>	osoba, która ukończyła 60 rok życia <sup>6</sup>
<b>pętla indukcyjna</b>	potoczna nazwa systemu wspomagania słuchu z pętlą indukcyjną; umożliwia osobie niedosłyszącej odbiór czystego i wyraźnego dźwięku poprzez cewkę telefoniczną, w którą wyposażona jest większość aparatów słuchowych; najczęściej stosowana w miejscach, gdzie panuje duży hałas, o dużym pogłosie lub tam, gdzie potrzebna jest dobra zrozumiałość mowy <sup>7</sup>
<b>projektowanie uniwersalne</b>	sposób projektowania przestrzeni, który uwzględnia potrzeby jak największej liczby użytkowników, z uwzględnieniem ich ograniczeń w mobilności i percepcji, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznych zmian; również: projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeb adaptacji lub specjalistycznego projektowania <sup>8</sup>
<b>skuteczność</b>	realizacja ustalonych celów i osiągnięcie zamierzonych wyników <sup>9</sup> ; za skuteczne należy uznać działanie, które zapewni osobom niepełnosprawnym i starszym dostęp do przestrzeni publicznej na zasadzie równości z innymi osobami

<sup>5</sup> Art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

<sup>6</sup> Art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. poz. 1705), dalej: ustawa o osobach starszych.

<sup>7</sup> [www.petleindukcyjne.pl/jak-dziala](http://www.petleindukcyjne.pl/jak-dziala)

<sup>8</sup> Art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

<sup>9</sup> Elem-Larsen R., *Kontrola wykonania zadań*, Szwedzki Urząd Kontroli Państwowej, Warszawa 2005, s. 117-120.

# 1. WPROWADZENIE

## Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy organy administracji publicznej podejmują skuteczne działania w celu dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb i możliwości osób starszych i niepełnosprawnych?

## Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy organy administracji publicznej rozpoznały potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych w odniesieniu do przestrzeni publicznej?

2. Czy organy administracji publicznej dysponują kompleksowymi strategiami działań odpowiadającymi na potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych?

3. Czy organy administracji publicznej podejmowały działania w celu stworzenia warunków do aktywnego i samodzielnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej oraz jaka była ich skuteczność?

4. Czy podmioty publiczne były przygotowane do ewakuacji osób niepełnosprawnych?

## Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej  
5 urzędów marszałkowskich  
24 urzędy gmin

W ramach kontroli doraźnej poprzedzającej kontrolę planową skontrolowano 1 urząd marszałkowski 3 urzędy gmin

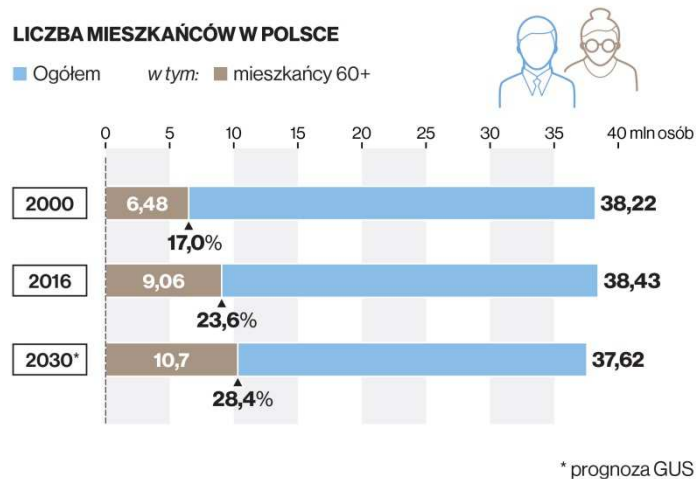
Kontrolą w zakresie przygotowania jednostek publicznych do ewakuacji osób niepełnosprawnych objęto po trzy placówki oświatowe i sportowo-rekreacyjne oraz dwie kulturalne z terenu województwa wielkopolskiego

## Okres objęty kontrolą

Lata 2016-2017, oraz wcześniejsze i późniejsze działania, które oddziaływały na kontrolowane obszary

Na tle krajów Unii Europejskiej Polska jest stosunkowo młodym krajem, jednakże według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, w 2030 r. udział osób w wieku powyżej 60 lat w strukturze ludności Polski ogółem przekroczy 28%<sup>10</sup>.

Rysunek 1. Liczba ludności w Polsce oraz odsetek osób w wieku powyżej 60 lat.



Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych GUS<sup>11</sup>.

Proces starzenia się pociąga za sobą określone zmiany niemal w każdej sferze życia. Z wiekiem zwiększa się ryzyko występowania chorób, zmniejsza się natomiast poziom sprawności. Jednocześnie osoby starsze chcą jak najdłużej pozostawać samodzielne, nie chcą rezygnować z aktywności, ani z udziału w życiu społecznym. Aby stworzyć ku temu warunki, konieczne jest systematyczne usuwanie z przestrzeni publicznej barier utrudniających lub wręcz uniemożliwiających tym osobom samodzielne funkcjonowanie. Niezbędne jest wdrażanie rozwiązań architektonicznych i technicznych kompensujących ograniczenia związane z wiekiem, wspomagających osoby z ograniczoną sprawnością. Bez tego będą one wypychane z życia publicznego, marginalizowane i zdane na pomoc otoczenia.

Wraz ze wzrostem liczby osób starszych wzrasta liczba osób zaliczanych do populacji osób niepełnosprawnych biologicznie, czyli takich, które z powodu problemów zdrowotnych mają ograniczoną zdolność wykonywania czynności. Częstość występowania niepełnosprawności biologicznej rośnie znacząco po ukończeniu 70 roku życia. Według metodologii Eurostatu, wśród sześćdziesięciolatek więcej niż co trzecia osoba jest zaliczana do grupy osób niepełnosprawnych, wśród siedemdziesięciolatek to więcej niż połowa, zaś wśród najstarszych – ponad  $\frac{3}{4}$ <sup>12</sup>. Osoby te potrzebują analogicznego, jak osoby starsze, wsparcia dla samodzielnego i niezależnego funkcjonowania w życiu zawodowym i społecznym.

Rodzaj i stopień niepełnosprawności powinny być brane pod uwagę przy opracowaniu i wdrażaniu metod ewakuacji z obiektów użyteczności publicznej.

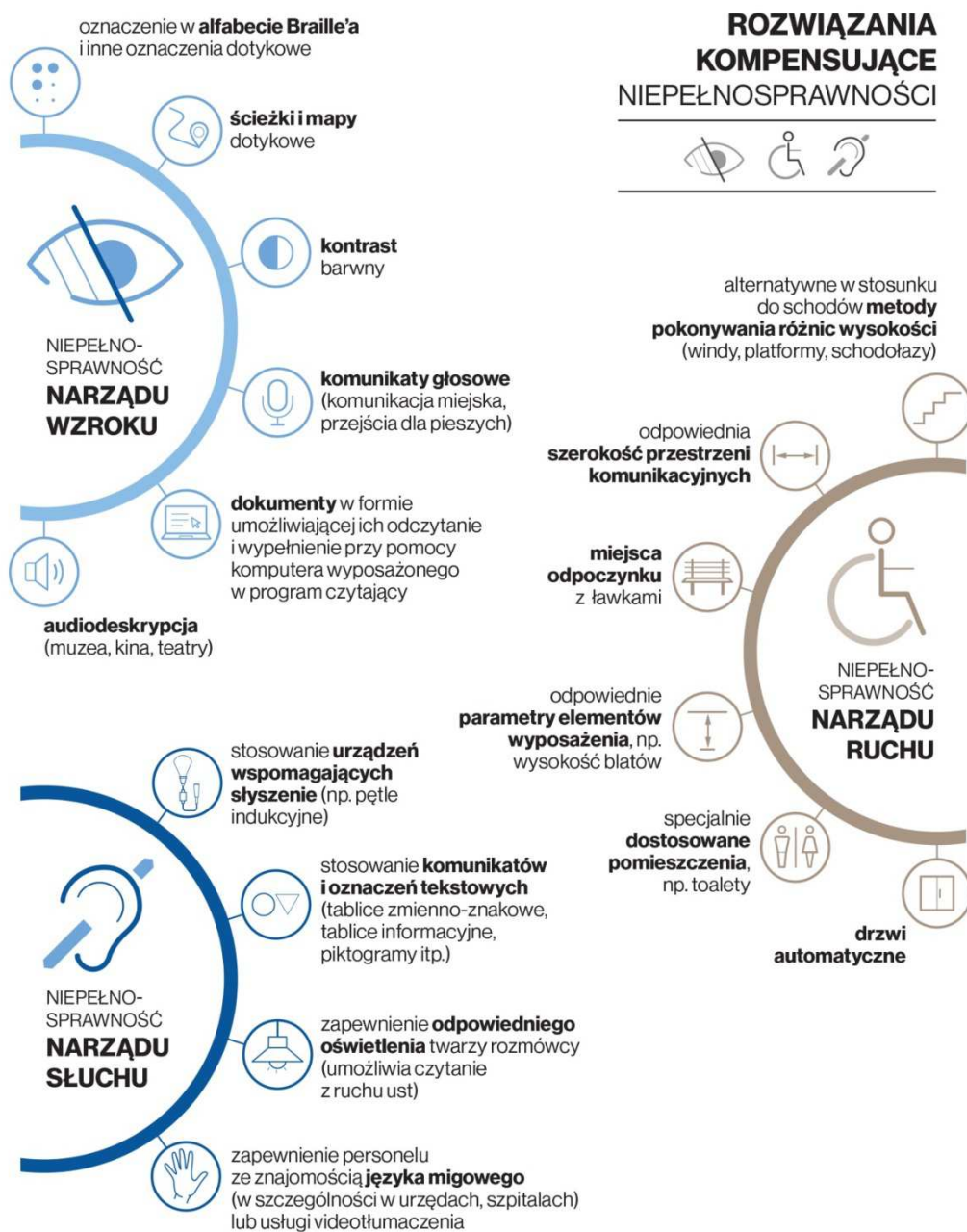
<sup>10</sup> Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne), Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa 2014, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne,10,1.html>.

<sup>11</sup> Ibidem oraz Główny Urząd Statystyczny, *Baza Demografia, generowane zestawień*, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/CustomSelect.aspx>.

<sup>12</sup> *Ludność w wieku 60+. Struktura demograficzna i zdrowie*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-w-wieku-60-struktura-demograficzna-i-zdrowie,24,1.html>.

W przypadku zagrożenia, brak procedur w tym zakresie może istotnie wpłynąć na ryzyko utraty zdrowia, a nawet życia osób z niepełnosprawnościami.

Rysunek 2. Przykłady rozwiązań kompensujących niepełnosprawności.



Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie: Kowalski K., *Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania*, nr I/2013 (6), Biuro Planowania Dostępności, Warszawa.

Wobec rosnącej liczby osób z ograniczoną sprawnością, państwo – przy aktywnym udziale samorządu terytorialnego, ale i społeczeństwa – powinno podejmować działania w celu umożliwienia im samodzielnego życia i bezpiecznego uczestnictwa we wszystkich jego sferach. Polska zobowiązała się do tego ratyfikując Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych, w myśl której osobom niepełnosprawnym należy zapewnić dostęp do środowiska fizycznego, transportu, informacji, technologii i usług na równych zasadach z innymi obywatelami. Ma to być możliwe m.in. dzięki stosowaniu zasad uniwersalnego projektowania w projektowaniu produktów, środowiska

i usług<sup>13</sup>. Konieczne jest też popieranie przez Państwo zasady uniwersalnego projektowania przy tworzeniu norm i wytycznych m.in. poprzez przyjęcie wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych oraz podejmowanie lub popieranie badań i wytwarzanie towarów, usług, wyposażenia i urządzeń uniwersalnie zaprojektowanych<sup>14</sup>.

Realny wpływ i możliwość oddziaływania na przestrzeń publiczną ma samorząd gminny. To władze gminy mają prawo określać dla inwestycji i działań w przestrzeni publicznej minimalne bądź zalecane wymagania dotyczące dostępności. Na poziomie regionalnym, strategię rozwoju uwzględniającą kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego określa samorząd województwa. Jest on odpowiedzialny również za prowadzenie polityki rozwoju województwa, na którą składa się m.in. utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim oraz wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Na szczeblu krajowym, kierunki działań w związku ze zmieniającą się sytuacją demograficzną wyznacza m.in. minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

---

<sup>13</sup> Art. 4 ust. 1 lit. f i art. 9 ust. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

<sup>14</sup> Art. 4 ust. 1 lit. a oraz lit. f.



## 2. OCENA OGÓLNA

### Nieskuteczne działania samorządów

Podejmowane przez organy administracji samorządowej działania na rzecz dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb i możliwości osób starszych i niepełnosprawnych wprawdzie poprawiły dostępność do tej przestrzeni, jednakże nie były skuteczne, gdyż nie zapewniły osobom starszym i niepełnosprawnym dostępu do przestrzeni publicznej na zasadzie równości z innymi osobami.

### Nieskuteczne działania samorządów gmin

Gminy rozpoznały potrzeby i oczekiwania starszych i niepełnosprawnych mieszkańców odnośnie poprawy dostępności przestrzeni publicznej, jednakże nie konsultowały z nimi planowanych i wdrażanych rozwiązań. Przygotowując i realizując działania dotyczące dostosowania dla tych osób przestrzeni publicznej, gminy nie korzystały też ze specjalistycznego wsparcia z zakresu projektowania uniwersalnego. To spowodowało, że skontrolowane obiekty wybudowano, zmodernizowano lub wyremontowano w sposób niezapewniający pełnej dostępności dla osób z obniżoną sprawnością fizyczną lub sensoryczną. Większość skontrolowanych gmin nie opracowała strategii lub planu usuwania barier z przestrzeni publicznej, co w ocenie NIK świadczy o nierzetelnym podejściu do zagadnienia poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.

### Nieskuteczne działania samorządów województw

Skontrolowane samorzady województw wprawdzie zidentyfikowały rzetelnie najistotniejsze potrzeby w zakresie poprawy dostępności przestrzeni publicznej, a w regionalnych strategiach i programach uwzględnili działania adekwatne do zidentyfikowanych potrzeb, jednakże nie monitorowały poziomu realizacji przyjętych w tych strategiach założeń odnoszących się do poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych, bądź robiły to nierzetelnie. Brak informacji o poziomie realizacji wyznaczonych celów, uniemożliwił skontrolowanym samorządom województw podjęcie ewentualnych działań korygujących, w celu poprawy skuteczności działań dostosowujących przestrzeń publiczną do potrzeb, oczekiwań i możliwości tych osób.

### Ministerstwo inicjowało i wspierało działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni

NIK pozytywnie oceniła prace Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące podejmowanych inicjatyw ustawodawczych oraz wyznaczania kierunków działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.

### Nieprzygotowanie jednostek publicznych do ewakuacji osób niepełnosprawnych

Zarządzający większością skontrolowanych obiektów użyteczności publicznej nie zapewnił ich należytego przygotowania do ewakuacji osób niepełnosprawnych. W pięciu z ośmiu skontrolowanych obiektów procedury postępowania na wypadek zagrożenia nie uwzględniały zasad ewakuacji osób niepełnosprawnych, a zarządzający obiektami nie zapewnił warunków i organizacji ewakuacji, uwzględniających liczebność i sprawność użytkowników.

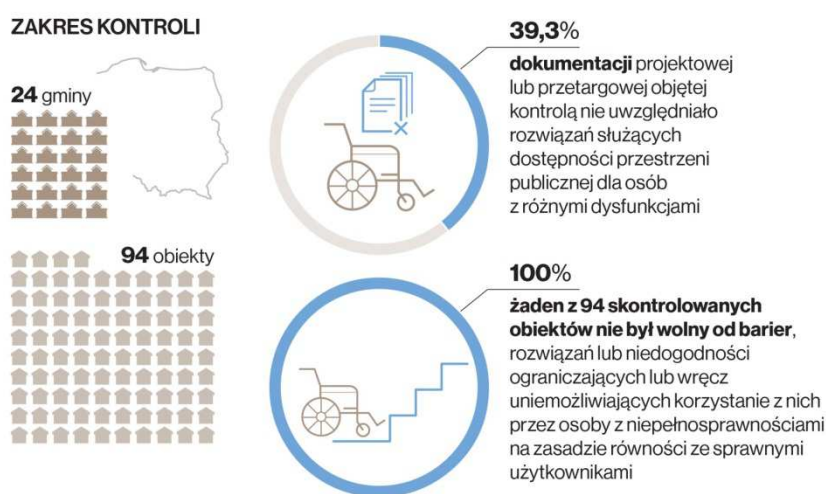
### 3. SYNTEZA

Przestrzeń publiczna niedostosowana do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych

Podejmowane przez skontrolowane gminy działania dotyczące dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami okazały się nieskuteczne. Przeprowadzona przez kontrolerów NIK - z udziałem specjalistów z zakresu dostępności przestrzeni publicznej, w tym osób z różnymi niepełnosprawnościami – ocena 94 obiektów z terenu 24 gmin pod kątem ich dostępności dla osób z ograniczoną sprawnością wykazała, że żaden z tych obiektów nie był wolny od barier, rozwiązań lub niedogodności ograniczających lub wręcz uniemożliwiających korzystanie z nich przez osoby z niepełnosprawnościami na zasadzie równości z innymi osobami<sup>15</sup>. Rozwiązań służących dostępności obiektów przestrzeni publicznej dla osób z różnymi dysfunkcjami nie uwzględniono też w dokumentacji już zrealizowanych bądź zaplanowanych działań w przestrzeni publicznej (33 z 84 skontrolowanych).

[str. 18-27]

Rysunek 3. Liczba gmin i obiektów skontrolowanych oraz odsetek skontrolowanej dokumentacji, w której nie uwzględniono rozwiązań dla osób z niepełnosprawnościami.



Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Brak konsultacji z zainteresowanymi użytkownikami i ekspertami

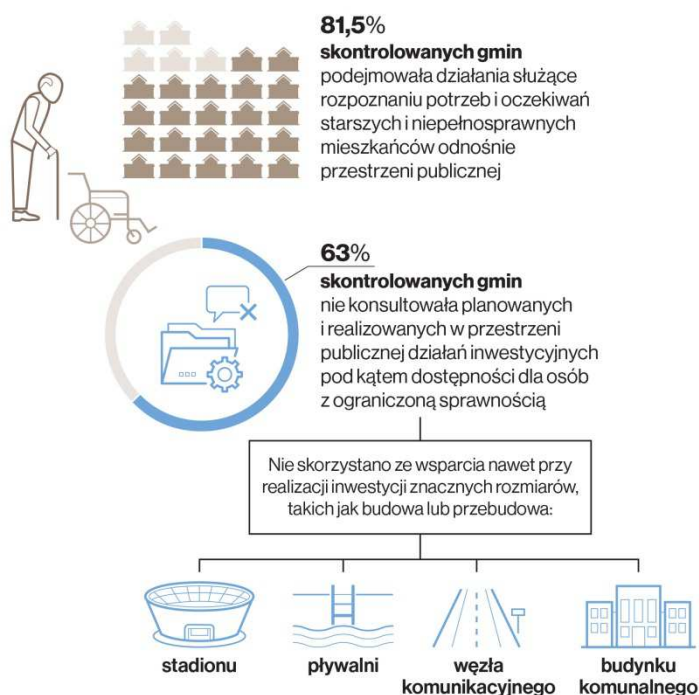
Większość skontrolowanych gmin (22 z 27, tj. 81,5%) podejmowała działania służące rozpoznaniu potrzeb i oczekiwań starszych i niepełnosprawnych mieszkańców odnośnie dostępności przestrzeni publicznej. W niewystarczającym zakresie gminy wykorzystywały jednak udział osób starszych i niepełnosprawnych, a także specjalistów z zakresu projektowania uniwersalnego, w procesie kreowania rozwiązań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej, co w ocenie NIK świadczy o nierzetelnym podejściu do obowiązku zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej. Proces opiniowania i konsultacji wdrożono tylko w pięciu skontrolowanych gminach (Katowice, Cieszyn, Łódź, Skierniewice, Poznań). Natomiast większość gmin (17 z 27, tj. 63%), mimo rozpoznania potrzeb, nie konsultowała planowanych i realizowanych w przestrzeni publicznej działań inwestycyjnych pod kątem dostępności dla osób z ograniczoną sprawnością. Takich konsultacji nie przeprowadzono na etapie planowania, przygotowania i realizacji objętych kontrolą obiektów przestrzeni publicznej. Gminy nie skorzystały ze specjalistycznego wsparcia np. z zakresu projektowania uniwersalnego nawet przy realizacji inwestycji znacznych rozmiarów, takich jak budowa lub przebudowa stadionu, pływalni, węzła komunikacyjnego czy budynku

<sup>15</sup> Oględziny z udziałem specjalistów przeprowadzono w czasie kontroli koordynowanej (w 24 urzędach gmin); takich oględzin nie przeprowadzono w toku kontroli rozpoznawczej (trzy urzędy).

komunalnego. W ocenie NIK, wymagania dotyczące dostępności dla osób starszych i niepełnosprawnych powinny być uwzględniane już w początkowej fazie projektowania i kreowania środowiska fizycznego. Już na tym etapie, gminy powinny zasięgnąć opinii przedstawicieli środowisk osób starszych i niepełnosprawnych oraz eksperta z zakresu projektowania uniwersalnego o adekwatności projektowanych rozwiązań do ich potrzeb i możliwości. Zminimalizowałyby to ryzyko zastosowania rozwiązań nieuwzględniających potrzeb wszystkich użytkowników i konieczności wprowadzania zmian w już zakończonych inwestycjach.

[str. 15-16]

Rysunek 4. Odsetek skontrolowanych gmin, które podejmowały działania w celu rozpoznania potrzeb starszych i niepełnosprawnych mieszkańców oraz niekonsultujących działań w przestrzeni publicznej zainteresowanymi środowiskami.



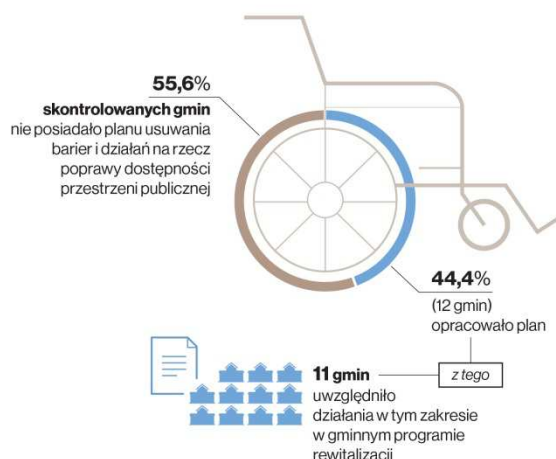
Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

#### Brak planów dostosowania przestrzeni publicznej

Większość skontrolowanych gmin (15 spośród 27 skontrolowanych, tj. 55,6%) nie posiadała planu usuwania barier i działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej, co w ocenie NIK świadczy o nierzetelnym podejściu do tego problemu. Rzetelnego planu lub harmonogramu działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami gminy nie ujęły w żadnym gminnym programie lub dokumencie. W ocenie NIK, rzetelny plan, harmonogram lub preliminarz działań określający cele, czasowy horyzont ich realizacji oraz źródła finansowania jest niezbędnym narzędziem monitorowania systematycznej poprawy dostępności przestrzeni publicznej, a tym samym tworzenia warunków do zwiększania samodzielności i możliwości uczestniczenia osób starszych i niepełnosprawnych w życiu lokalnej społeczności. W 11 spośród 12 gmin, które opracowały plan usuwania barier i działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych (44,4% skontrolowanych), działania te zostały uwzględnione w gminnych programach rewitalizacji.

[str. 16-18]

Rysunek 5. Odsetek skontrolowanych gmin, dla których opracowano lub nie opracowano planu usuwania barier z przestrzeni publicznej.



Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

#### Wojewódzkie strategie na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej

Skontrolowane samorządy województw uwzględniły w dokumentach wyznaczających kierunki strategii i polityki społecznej zadania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności. Przyjęte dla poszczególnych województw priorytety polityki społecznej uwzględniały rzetelnie rozpoznane potrzeby odnośnie zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami. Skuteczność działań samorządów województw obniżał jednak brak rzetelnej oceny i monitorowania realizacji programów działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, a także brak planu działań usuwania barier występujących w przestrzeni publicznej będącej we władaniu poszczególnych samorządów województw. Takiego planu nie opracowano w żadnym spośród objętych kontrolą urzędów marszałkowskich.

[str. 27-28]

#### Działania Ministerstwa na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej aktywnie uczestniczyło w opracowaniu rządowych programów i strategii działań służących zwiększeniu dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych, a także opiniowało strategiczne dokumenty kształtujące politykę państwa w tym obszarze. Działania Ministerstwa dotyczyły inicjatywy ustawodawczej, obejmowały analizę stanu prawnego i ocenę, czy obowiązujące przepisy gwarantują stosowanie specyficznych rozwiązań zapewnianających osobom starszym i niepełnosprawnym pełną dostępność do przestrzeni publicznej. W Ministerstwie systematycznie monitorowano efekty działań podejmowanych w kraju na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej. Wyniki ewaluacji wykorzystywano do skorygowania założeń programów rządowych, tak aby podnieść skuteczność działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.

[str. 29-32]

#### Brak procedur ewakuacji osób niepełnosprawnych

Dla pięciu spośród ośmiu skontrolowanych obiektów (62,5%) nie opracowano szczegółowych procedur postępowania na wypadek zagrożenia, uwzględniających sposoby i metody ewakuacji osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, co było niezgodne z wymogami § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów<sup>16</sup>. Takie procedury opracowano dla trzech obiektów, przy czym w dwóch z nich stałymi użytkownikami były grupy osób niepełnosprawnych w liczbie powyżej 50, w jednym (obiekt kultury) osoby

<sup>16</sup> Dz. U. Nr 109, poz. 719.

z niepełnosprawnościami przebywały czasowo, korzystając z niego głównie w grupach zorganizowanych, znacznie rzadziej samodzielnie. W dwóch obiektach spośród ośmiu skontrolowanych, w procedurze przewidziano sposób postępowania dotyczący tylko jednego z rodzajów niepełnosprawności (np. tylko ograniczonej percepcji lub tylko niepełnosprawności narządu ruchu), a w trzech, przyjęte procedury ewakuacji nie określały warunków ewakuacji osób niepełnosprawnych, mimo że osoby te były lub mogły być użytkownikami obiektów tych jednostek.

[str. 32-33]

**Niewypracowanie metod ewakuacji osób niepełnosprawnych**

Dla pięciu spośród ośmiu skontrolowanych obiektów (62,5%) nie wypracowano i nie wdrożono metod ewakuacji adekwatnych do ograniczeń i możliwości osób z różnymi niepełnosprawnościami, co było niezgodne z dyspozycją § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów. W pięciu spośród ośmiu obiektów podejmowano działania w celu nabycia praktycznych umiejętności dotyczących ewakuacji osób niepełnosprawnych, w tym w trzech dokonując praktycznego sprawdzenia warunków i organizacji ewakuacji w obiekcie z udziałem osób niepełnosprawnych, a w dwóch - podczas specjalistycznych szkoleń i warsztatów. W ocenie NIK, praktyczne sprawdzenie warunków i organizacji ewakuacji z udziałem osób o ograniczonej sprawności, zwłaszcza przy braku standardowych metod w tym zakresie, powinno stanowić jeden z podstawowych sposobów weryfikacji skuteczności przyjętych sposobów i metod postępowania na wypadek zagrożenia.

[str. 33-34]

**Brak specjalistycznego wyposażenia do ewakuacji osób niepełnosprawnych**

Żaden spośród ośmiu skontrolowanych obiektów nie posiadał specjalistycznego wyposażenia, przeznaczonego do prowadzenia ewakuacji osób niepełnosprawnych (w tym np. sygnalizacji naprowadzającej do wyjść ewakuacyjnych, rękawów ewakuacyjnych itp.). W ocenie NIK, optymalne wyposażenie obiektu i zapewnienie specjalistycznego sprzętu może usprawnić ewakuację osób niepełnosprawnych. Ze względu na uwarunkowania i ograniczenia obiektu, stosowane systemy ewakuacji należałoby ustalić nie tylko z potencjalnymi czy faktycznymi użytkownikami, ale również przedstawicielami odpowiednich służb.

[str. 34]

## 4. WNIOSKI

---

	Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie wyników kontroli, wnosi o:
<b>Prezes Rady Ministrów</b>	podjęcie działań, które zapewnią wprowadzenie do krajowych regulacji prawnych obowiązku stosowania zasady uniwersalnego projektowania produktów, środowiska, programów i usług, zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. a oraz lit. f Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych <sup>17</sup> i definicją uniwersalnego projektowania zawartą w art. 2 tej Konwencji;
<b>Minister kierujący działem sprawy wewnętrzne</b>	doprecyzowanie przepisów regulujących zasady ewakuacji z obiektów użyteczności publicznej, tj. § 6 ust. 1 i § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów, tak aby wynikał z nich wprost obowiązek zapewnienia warunków i organizacji ewakuacji osób o ograniczonej sprawności, z uwzględnieniem specyfiki rodzaju i stopnia różnych niepełnosprawności, adekwatnie do istniejących w obiekcie rozwiązań przestrzenno-budowlanych, technologicznych, technicznych i jego wyposażenia.
<b>Kierownicy skontrolowanych podmiotów</b>	W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast NIK wniosowała m.in. o opracowanie planów likwidacji barier występujących w przestrzeni publicznej oraz podjęcie działań w celu ich wyeliminowania, a do marszałków województw o rzetelne monitorowanie skuteczności realizowanych działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych <sup>18</sup> . Do zarządzających skontrolowanymi obiektami użyteczności publicznej NIK skierowała natomiast wnioski o wypracowanie i wdrożenie zasad prowadzenia bezpiecznej ewakuacji osób z różnymi niepełnosprawności.

---

<sup>17</sup> W myśl art. 4 ust. 1 lit. a oraz lit. f Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, państwa strony zobowiązują się do zapewnienia i popierania pełnej realizacji wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. W tym celu państwa strony zobowiązują się do przyjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w Konwencji oraz zapewnienia dostępności i korzystania z towarów, usług, wyposażenia i urządzeń uniwersalnie zaprojektowanych, a także zobowiązują się do popierania zasady uniwersalnego projektowania przy tworzeniu norm i wytycznych.

<sup>18</sup> Wystąpienia pokontrolne skierowane do kierowników skontrolowanych jednostek dostępne są na stronie internetowej Najwyższej Izby Kontroli(<http://www.nik.gov.pl/>), w zakładce „Kontrola”.

## 5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

### 5.1. ROZPOZNANIE PRZEZ GMINY POTRZEB I OCZEKIWAŃ STARSZYCH

#### I NIEPEŁNOSPRAWNYCH MIESZKAŃCÓW W ODNIESIENIU DO PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Gminy nie konsultowały adekwatności wdrażanych rozwiązań do potrzeb osób o ograniczonej sprawności

Większość skontrolowanych gmin (22 z 27) rozpoznała potrzeby i oczekiwania starszych i niepełnosprawnych mieszkańców w odniesieniu do przestrzeni publicznej<sup>19</sup>. Jednak w niewystarczającym zakresie gminy korzystały z udziału tych osób w konsultacjach na etapie planowania, przygotowania i realizacji konkretnych działań w przestrzeni publicznej. W odniesieniu do złożonych procesów inwestycyjnych, np. inwestycji znacznych rozmiarów bądź prowadzonych w obszarach objętych ochroną konserwatora zabytków, gminy nie korzystały ze specjalistycznego wsparcia np. z zakresu projektowania uniwersalnego, w celu wypracowania rozwiązań adekwatnych do potrzeb i możliwości osób starszych i niepełnosprawnych, a jednocześnie spełniających wymagania projektowe, budowlane i ograniczenia wynikające np. z ingerowania w historyczną tkankę miasta.

W ocenie NIK, brak konsultacji - z zainteresowanymi środowiskami lub specjalistami - planowanych i realizowanych działań w przestrzeni publicznej był jedną z przyczyn powstania bądź nieusunięcia barier w objętych kontrolą obiektach. Takich konsultacji nie prowadzono w większości (17 z 27, tj. w 63%) skontrolowanych gmin.

#### Przykłady:

Współpraca gminy **Siewierz** z organizacjami osób starszych i niepełnosprawnych skupiała się na bieżącym rozpoznawaniu potrzeb tych osób w zakresie poprawy ich społecznego funkcjonowania. Nie obejmowała natomiast zagadnień dostępności przestrzeni gminy dla tych osób.

**Urząd Miasta Kielce**, mimo współpracy z przedstawicielami środowisk osób starszych i niepełnosprawnych oraz rzetelnego rozpoznania potrzeb tych osób odnośnie przestrzeni publicznej, nie zasięgał ich opinii o adekwatności projektowanych i realizowanych rozwiązań do potrzeb i możliwości mieszkańców z ograniczoną sprawnością.

Z opinii i konsultacji zainteresowanych środowisk skorzystało pięć gmin: Katowice, Cieszyn, Łódź, Skierniewice, Poznań. Z mieszkańcami konsultowano przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej.

W działaniach na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych oraz identyfikacji występujących w przestrzeni publicznej barier, część gmin korzystała ze wsparcia rad seniorów (56% gmin), rad do spraw osób niepełnosprawnych (37%) względnie zespołów lub pełnomocników do spraw osób starszych lub niepełnosprawnych (33%). Natomiast 10 z 27 skontrolowanych gmin nie skorzystało z tej formy wsparcia w działaniach na rzecz starszych i niepełnosprawnych mieszkańców<sup>20</sup>.

#### Dobra praktyka:

W **Poznaniu** funkcjonowały: miejska rada seniorów, komisja dialogu obywatelskiego oraz miejska społeczna rada do spraw osób niepełnosprawnych. Były to organy doradcze, opiniotwórcze i inicjujące liczne działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla mieszkańców Poznania. Ich przedstawiciele uczestniczyli również w opiniowaniu inwestycji, działań i przedsięwzięć, w tym rekreacyjnych i kulturalnych, realizowanych w mieście. Prezydent Poznania powołał ponadto

<sup>19</sup> Z wyjątkiem gmin: Siewierz, Skarżysko-Kamienna, Wolbórz, Oleśnica, Trzebnica.

<sup>20</sup> Gminy: Czyżew, Supraśl, Czerwionka-Leszczyny, Skarżysko-Kamienna, Wolbórz, Kościan, Września, Śrem, Oleśnica, Trzebnica.

pełnomocnika do spraw osób niepełnosprawnych, do którego zadań należało m.in. koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym dostępności przestrzeni publicznej dla mieszkańców z niepełnosprawnościami.

Pracownicy urzędów nie byli szkoleni z zakresu potrzeb seniorów i niepełnosprawnych

Pracownicy większości skontrolowanych urzędów gmin nie byli objęci szkoleniami dotyczącymi specyficznych potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami (np. dedykowanych pracownikom obsługi klienta) ani specjalistycznymi z zakresu projektowania uniwersalnego (np. kierowanych do pracowników odpowiedzialnych za inwestycje). Takie umiejętności sprzyjałyby tworzeniu osobom starszym i niepełnosprawnym odpowiednich warunków korzystania z usług publicznych (szkolenia w tym zakresie odbyła część pracowników pięciu z 27 skontrolowanych urzędów<sup>21</sup>). Pracownicy odpowiedzialni za gminne inwestycje, w ramach wskazanych powyżej szkoleń, pozyskaliby lub uaktualnili wiedzę o możliwych technicznych i architektonicznych rozwiązaniach zapewniających dostęp do obiektów przestrzeni publicznej wszystkim potencjalnym użytkownikom (szkolenia w tym zakresie odbyła część pracowników siedmiu z 27 skontrolowanych<sup>22</sup>).

#### Dobra praktyka:

W **Urzędzie Miasta Poznania**, kwestie dostępności przestrzeni publicznej dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami były tematem szkoleń z zakresu służby przygotowawczej. Dla urzędników organizowano też szkolenia z zakresu obsługi klientów niepełnosprawnych. W 2016 r. trzech pracowników Wydziału Urbanistyki i Architektury (dwóch wydających pozwolenia na budowę oraz pracownik uczestniczący w pracach zespołu ds. wypracowania standardów dostępności miasta Poznania) wzięło udział w warsztatach „Uniwersalne projektowanie w Metropolii Poznań – przestrzeń dostępna dla wszystkich”. Ponadto w 2017 r. Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych zainicjował cykl szkoleń dotyczących wdrożenia w mieście rozwiązań przyjaznych wszystkim użytkownikom przestrzeni publicznej. Szkolenia i konferencje, w których brali udział również przedstawiciele innych niż ww. wydziały, organizowano także w 2014 i 2015 r.

## 5.2. GMINNE STRATEGIE DZIAŁAŃ NA RZECZ POPRAWY DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Gminy nie monitorowały stanu dostępności przestrzeni publicznej

Większość skontrolowanych gmin (15 z 27, tj. 56%) nie posiadała kompleksowego planu lub strategii działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej. W przyjętych strategiach lub programach jedynie w sposób ogólny, bez wskazania konkretnych działań, harmonogramu ich realizacji i źródeł finansowania, zasygnalizowały taką potrzebę. W ocenie NIK, świadczy to o braku rzetelnego podejścia do problemu udostępnienia przestrzeni publicznej osobom starszym i niepełnosprawnym. Rzetelny plan, strategia, harmonogram lub preliminarz działań określający cele, czasowy horyzont i źródła finansowania realizacji niezbędnych działań poprawiających dostępność przestrzeni publicznej, w ocenie NIK, są niezbędnym narzędziem monitorowania działań mających na celu poprawę dostępności przestrzeni publicznej, a tym samym tworzenia warunków do zwiększania samodzielności i możliwości uczestniczenia osób starszych i niepełnosprawnych w życiu lokalnej społeczności. Usystematyzowany plan działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej posiadało 12 spośród 27 skontrolowanych gmin (44%)<sup>23</sup>, przy czym w 11 gminach harmonogram i budżet działań w tym zakresie ujęto w gminnych programach rewitalizacji<sup>24</sup>. W dokumentach tych

<sup>21</sup> Urzędy w: Katowicach, Kielcach, Sieradzu, Poznaniu, Trzebnicy.

<sup>22</sup> Urzędy w: Cieszynie, Kielcach, Skierniewicach, Sieradz, Poznań, Jelenia Góra, Trzebnica.

<sup>23</sup> Gminy: Augustów, Czyżew, Katowice, Cieszyn, Kielce, Końskie, Łódź, Sieradz, Gniezno, Kościan, Września, Poznań.

<sup>24</sup> Gminy jak wyżej, z wyjątkiem Poznania.



przyjęto wskaźniki realizacji założonych celów i okresowe oceny poziomu ich realizacji.

#### Przykłady:

Od 2017 r. w **Kościanie** obowiązywał gminny program rewitalizacji. Planem działań naprawczych objęto obszar 163,2 ha (18,6% powierzchni miasta). Analiza przeprowadzona w ramach programu wskazała m.in. na niedostateczne dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych (m.in. Ratusza, ośrodka kultury). W ramach jednego z celów strategicznych, określono potrzebę podjęcia działań w celu „zwiększenia dostępności komunikacyjnej poprzez ograniczenie barier architektonicznych oraz zapewnienie odpowiedniej infrastruktury w przestrzeni publicznej, dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych” i zaplanowano m.in. rewitalizację Ratusza i terenów po byłych zakładach tytoniowych, rozbudowę infrastruktury sportowo-basenowej przy basenie miejskim, rozbudowę ośrodka kultury wraz z rewitalizacją przyległych terenów zielonych. W programie ujęto harmonogram planowanych działań, z uwzględnieniem podmiotu realizującego, ich cel, lokalizację, szacowaną wartość, okres realizacji i źródła finansowania. Założono także wskaźniki niezbędne do osiągnięcia, w tym uzyskanie w efekcie prac pięciu budynków dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych. Sporządzenie pierwszego okresowego sprawozdania z realizacji poszczególnych przedsięwzięć zaplanowano na styczeń 2019 roku.

W **Poznaniu** kompleksową strategię poprawy dostępności przestrzeni publicznej ujęto w: miejskiej strategii polityki społecznej, strategii rozwoju miasta, w dokumentach wyznaczających kierunki działań miasta na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych, a także w dokumentach określających zadania poszczególnych wydziałów i jednostek organizacyjnych. Zaplanowane działania dotyczyły, oprócz przystosowania obiektów użyteczności publicznej, również poprawy warunków mieszkaniowych oraz dostępności komunikacji publicznej. Działania te na równi miały uwzględniać potrzeby wszystkich użytkowników, zarówno tych z niepełnosprawnościami ruchowymi, jak i z ograniczoną percepcją. Sporządzenie planów i strategii było poprzedzone inwentaryzacją istniejących w przestrzeni publicznej barier, przeprowadzoną z udziałem przedstawicieli zainteresowanych środowisk. Zgodnie z założeniami poszczególnych strategii i dokumentów, w urzędzie prowadzono okresowe kontrole stopnia realizacji nakreślonych zadań. Odbywało się to m.in. poprzez: okresowe lustracje dostępności obiektów użyteczności publicznej, coroczne oceny postępu realizacji działań i zgłaszanie wniosków korygujących, sporządzanie rocznych sprawozdań uwzględniających mierniki rezultatu oraz poniesionych nakładów.

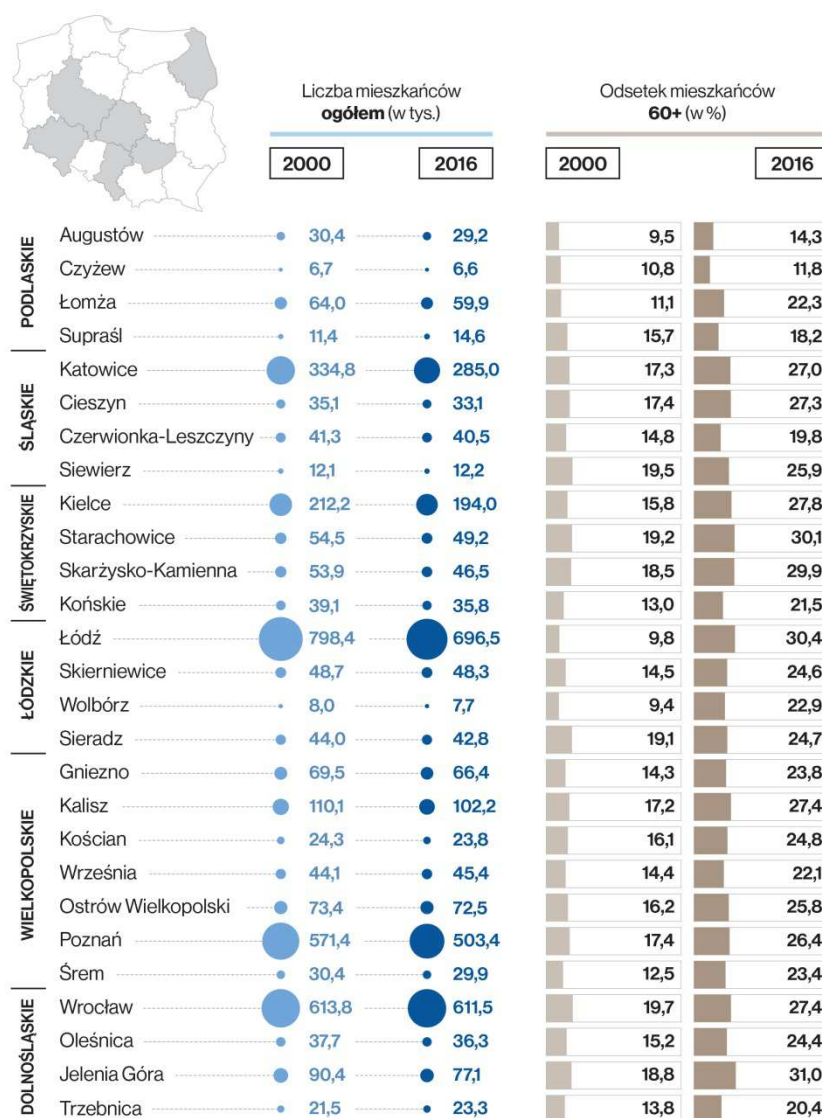
Opracowanie planów i strategii na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej poprzedziły m.in. pogłębione analizy i diagnozy jej stanu, konsultacje z mieszkańcami i innymi interesariuszami oraz rozpoznanie ich oczekiwań i potrzeb odnośnie przestrzeni publicznej. Co istotne, w konsultacjach uczestniczyli przedstawiciele środowisk starszych i niepełnosprawnych mieszkańców.

#### Przykład:

Projekty rewitalizacji obszarowej centrum **Łodzi** uwzględniały wnioski ze spotkań z interesariuszami, tj. m.in. z przedstawicielami Komisji Dialogu Obywatelskiego do spraw Wdrażania Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Rozwiązywania Problemów Osób z Niepełnosprawnościami, Doraźnej Komisji do spraw Rewitalizacji Miasta oraz Komisji Dialogu Obywatelskiego, w skład której wchodził przedstawiciel organizacji pozarządowych prowadzących działalność na rzecz współpracy międzypokoleniowej. Zadania ujęte w gminnym programie rewitalizacji opiniowała m.in. Rada do spraw Osób Niepełnosprawnych.

Systematyczne monitorowanie przez gminy skuteczności działań poprawiających dostępność przestrzeni publicznej nabiera szczególnego znaczenia wobec stale rosnącej liczby mieszkańców w wieku powyżej 60 lat, przy jednocześnie zmniejszającej się liczbie mieszkańców ogółem. Taki trend występował niemal we wszystkich skontrolowanych gminach (rys. 6).

Rysunek 6. Zmiana liczby mieszkańców ogółem i udziału mieszkańców w wieku powyżej 60 lat w latach 2000 i 2016 w skontrolowanych gminach.



Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli oraz danych GUS<sup>25</sup>.

### 5.3. DZIAŁANIA GMIN NA RZECZ STWORZENIA WARUNKÓW DO AKTYWNEGO I SAMODZIELNEGO FUNKCJONOWANIA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

**Gminny nie zapewnił równego dostępu do przestrzeni publicznej**

We wszystkich objętych kontrolą gminach podejmowane były działania i realizowane inwestycje w przestrzeni publicznej. W większości z nich nie zastosowano jednak rozwiązań wspomagających osoby o ograniczonej percepcji, a niekiedy również z niepełnosprawnością narządu ruchu, przez co osobom tym nie zapewniono dostępu do przestrzeni publicznej na równi z osobami pełnosprawnymi.

<sup>25</sup> Główny Urząd Statystyczny, *Baza Demografia, generowane zestawień*, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/CustomSelect.aspx>.

**Niewystarczające wytyczne w zakresie dostępności**

Od 1 stycznia 1995 r. w Polsce istnieje, określony w art. 5 ust. 1 pkt 4 Prawa budowlanego<sup>26</sup>, obowiązek zapewnienia niezbędnych warunków do korzystania z projektowanych i budowanych obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne. Szczegółowe wymogi w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych przy budowie, przebudowie oraz zmianie sposobu użytkowania budynków i związanych z nimi urządzeń określają rozporządzenia właściwych ministrów. Przepisy te są jednak w wielu przypadkach nieprecyzyjne lub wręcz dopuszczają rozwiązania niezgodne z zasadą dostępności, nie uwzględniają też zasad projektowania uniwersalnego<sup>27</sup>. Skuteczności działań poprawiających dostępność przestrzeni publicznej ma służyć opracowanie i stosowanie standardów dostępności, określających wytyczne do projektowania i zagospodarowania przestrzeni publicznej gminy czy miasta. Standardy opracowuje się dla poszczególnych obszarów przestrzeni publicznej (np. ciągi piesze i ich wyposażenie, drogi pieszo-rowerowe, przejścia dla pieszych, przystanki komunikacji miejskiej, miejsca postojowe, tereny rekreacyjne).

**Gminy nie opracowały standardów dostępności przestrzeni publicznej**

Większość, bo 23 spośród 27 (85%) skontrolowanych gmin nie opracowała dla przestrzeni publicznej lub jej wybranych fragmentów standardów dostępności. Wytyczne do projektowania i zagospodarowania przestrzeni publicznej lub jej wybranych fragmentów z uwzględnieniem potrzeb i rozwiązań służących osobom o ograniczonej sprawności opracowały jedynie cztery gminy (15% skontrolowanych: Łódź, Kalisz, Poznań, Wrocław).

**Dobra praktyka:**

W Łodzi, od października 2017 r., wprowadzono do stosowania na wszystkich etapach przygotowania i realizacji inwestycji, usług i innych działań na rzecz mieszkańców „Łódzkie standardy dostępności”, pozytywnie zaopiniowane przez miejską radę do spraw osób niepełnosprawnych. Opracowanie zawiera m.in. zbiór wytycznych (w formie opisowej i rysunków) decydujących o spełnianiu wymagań warunków dostępności przestrzeni miejskiej, wydarzeń i usług, w tym także cyfrowych. Standardy uwzględniają potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami. Zgodność inwestycji ze standardami będzie weryfikował Zarząd Inwestycji Miejskich oraz Zarząd Dróg i Transportu. Wprowadzono też wymóg akceptacji przez Rzecznika Osób Niepełnosprawnych działającego przy urzędzie.

**Działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej**

Skontrolowane gminy podejmowały działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. Jak deklarowali ich prezydenci, burmistrzowie i wójtowie, potrzeby tej części mieszkańców były uwzględniane we wszystkich przedsięwzięciach. Najczęściej wskazywano na: likwidowanie progów i wysokich krawężników na przejściach dla pieszych i nierówności w chodnikach, stosowanie fakturowych oznaczeń przejść dla pieszych, wykonanie sygnalizacji dźwiękowej przy przejściach dla pieszych, wyznaczenie i oznaczenie niebieskim kolorem miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych, budowę pochylni i podjazdów do budynków użyteczności publicznej, dostosowanie toalet do potrzeb osób niepełnosprawnych, budowę szerokich wejść do budynków i pomieszczeń, budowę oświetlenia ulicznego, przebudowę przystanków i wymianę taboru autobusowego i tramwajowego na niskopodłogowy i wyposażony w inne udogodnienia dla osób o ograniczonej sprawności, wyposażenie budynków użyteczności publicznej w dźwigi osobowe, rampy i schodołazy.

<sup>26</sup> Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2017 r., poz. 1332 ze zm.).

<sup>27</sup> Bariery prawne, administracyjne i organizacyjne wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz kierunki działań dotyczące przewyższania tych barier, Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych, na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.pfon.org/raport/raport-syntetyczny#raport-syntetyczny>.

Działania gmin nie uwzględniały potrzeb wszystkich użytkowników

Z uzyskanych w toku kontroli informacji wynika, że w ramach przedsięwzięć remontowych i inwestycyjnych gminy uwzględniały przede wszystkim rozwiązania służące osobom z dysfunkcją narządu ruchu. W mniejszym stopniu uwzględniały natomiast rozwiązania decydujące o dostępności przestrzeni publicznej również dla osób o ograniczonej percepcji. Potwierdziły to oględziny 94 obiektów, które pokazały jednocześnie, że oprócz barier dla osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi, w części wybudowanych, zmodernizowanych, przebudowanych lub wyremontowanych obiektów nadal występowały bariery dla osób z niepełnosprawnością ruchową.

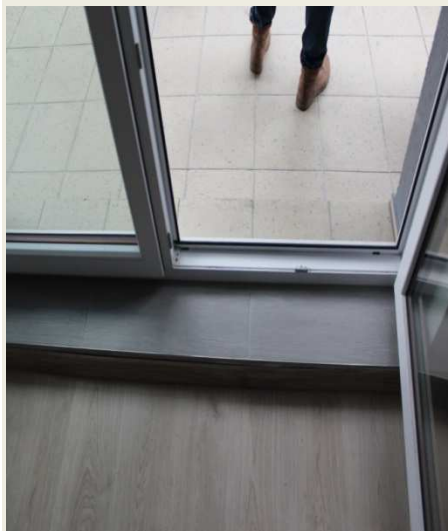
#### Przykłady:

Szerokość wybudowanych w **Grabówce** (gmina Supraśl) pochylni (trzy o szerokości 0,5 m i jedna o szerokości 0,9 m) uniemożliwiała korzystanie z nich przez osoby poruszające się na wózkach; na środku jednej (najszerszej) pochylni dodatkowo umieszczono podporę znaku drogowego; schodów i pochylni nie oznaczono fakturą i kolorem, co było utrudnieniem dla osób niedowidzących i niewidomych.



Źródło: akta kontroli

W **Katowicach** w wybudowanym budynku wielorodzinnym, w mieszkaniach przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych nie zainstalowano klamek okiennych na wysokości umożliwiającej otwarcie okna osobie na wózku, a zbyt wysoki i szeroki próg uniemożliwiał wjazd wózkiem na balkon. Próg był też barierą dla osób poruszających się np. z laską. W łazience nie zapewniono wystarczającej powierzchni manewrowej dla wózka, a domofonu przy drzwiach wejściowych do budynku nie opisano alfabetem Braille'a.



Źródło: akta kontroli

We **Wrześni** duży kąt nachylenia profilu mostków w parku znacząco utrudniał samodzielne poruszanie się po nich osobom z niepełnosprawnością ruchową. Osoba na wózku nie mogła przejechać przez mostek samodzielnie, musiała skorzystać z pomocy sprawnej osoby zarówno przy wjeździe, jak i przy zjeździe. Żadne z trzech wejść do biblioteki miejskiej nie było dostępne dla osób poruszających się na wózku. Ze względu na wysokość zamontowania domofonu przyzywającego pracownika biblioteki (ok. 170 cm) osoba na wózku nie mogła z niego skorzystać. Dodatkowo trzykrotna próba skontaktowania się z obsługą biblioteki za pomocą domofonu nie powiodła się.



Źródło: akta kontroli

W przebudowanym stadionie miejskim w **Łodzi** nie zastosowano kontrastowych oznaczeń na szklanych drzwiach i przegrodach. W jednym z budynków na stadionie nie zastosowano kontrastowych oznaczeń na schodach, w windzie zastosowano dotykowy panel sterowniczy, z którego nie mogą korzystać osoby niewidome.



Źródło: akta kontroli

W objętym pracami remontowymi i rewitalizacyjnymi parku w **Sieradzu** alejek i ścieżek nie wyposażono w elementy naprowadzające (np. krawężniki oddzielające alejki od terenów zielonych), co pozwoliłoby poruszać się osobom niewidomym przy pomocy laski. Na placu zabaw nie zamontowano urządzeń uwzględniających potrzeby użytkowników o ograniczonej sprawności, a nierówne i miękkie podłoże (piasek i trawa) uniemożliwiały wjazd osobom na wózkach i znacznie utrudniały wjazd wózkami dziecięcymi. Tablice informacyjne wykonano małą i nieczytelną czcionką na niejednorodnym tle, przez co były nieczytelne dla osób z wadą wzroku. W miejscach odpoczynku ławki nie posiadały podłokietników, co utrudniało wstawanie i siadanie zwłaszcza osobom starszym. Wiaty były umieszczone z dala od alejek, w miejscach niedostępnych dla osób poruszających się na wózku, a ławo-stoły pod wiatami były słabo widoczne, w kolorze trudnym do odróżnienia od otoczenia dla osób z wadą wzroku. Niewielka powierzchnia toalet i próg w wejściu uniemożliwiali korzystanie z nich przez osoby na wózku. Ekspozyty i tablice edukacyjne nie były wyposażone w informacje w alfabecie Braille'a.



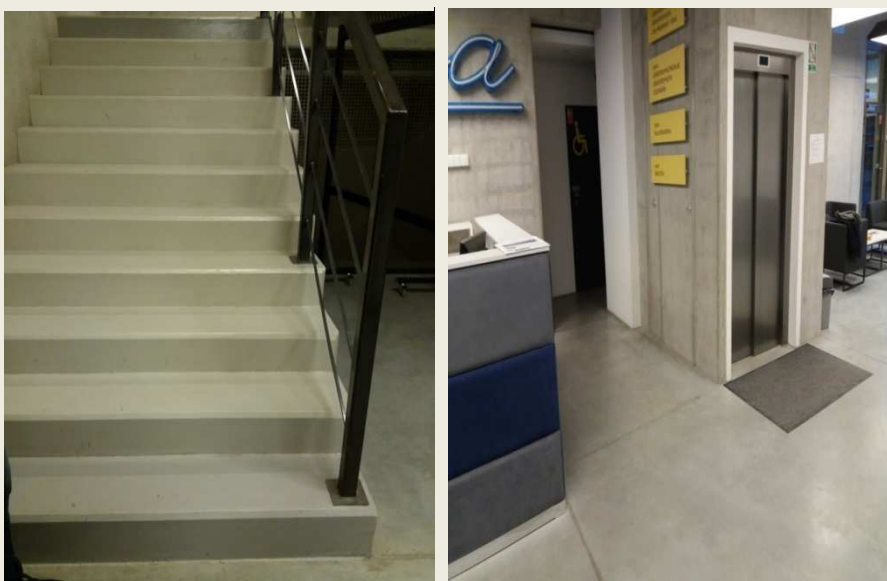
Źródło: akta kontroli

W **Gnieźnie**, na parkingu pod targowiskiem miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych umiejscowiono w odległości ok. 20 m od windy, podczas gdy w jej bezpośrednim sąsiedztwie znajdowały się ogólnodostępne miejsca parkingowe. W oddaleniu od miejsc wyznaczonych dla osób niepełnosprawnych umieszczono również parkomaty. Wlot monet w parkomacie znajdował się za wysoko dla osoby siedzącej na wózku, a czas na wyjazd z parkingu od zapłaty za postój ustalono na 5 min, co dla części osób niepełnosprawnych jest niewystarczające (zaleca się 15 min). W wejściu do windy znajdował się wysoki (5 cm) próg. Na płycie targowiska nie oznaczono ramp załadunkowych co narażało niedowidzące osoby na upadek. Kontrastowym kolorem nie oznaczono schodów prowadzących na płytę targowiska, a podjazd dla wózków z jednej strony nie był wyposażony w poręcz. Na targowisku nie zastosowano oznaczeń i kierunkowskazów, a tablice informacyjne – ich czcionka i kolorystyka – były nieczytelne.



Źródło: akta kontroli

W budynku centrum kultury i centrum bibliotecznego we **Wrocławiu**, wewnątrz i zewnątrz obiektu nie zastosowano odmiennej faktury i kolorystyki nawierzchni, jako systemu orientacji dla niewidomych i słabowidzących. Kolorem i fakturą nie skonstrastowano schodów wewnątrz budynku, nie skonstrastowano też szklanych drzwi. W obiekcie nie zastosowano oznaczeń pomieszczeń w alfabecie Braille'a. Wieszaki na odzież zamontowano zbyt wysoko (zalecana wysokość nie powinna przekraczać 140 cm). Placówki nie wyposażono w pomoce techniczne dla osób niedosłyszących.



Źródło: akta kontroli

**Brak swobodnego dostępu do placówek kultury i sztuki**

Osobom starszym i niepełnosprawnym nie zapewniono swobodnego dostępu do objętych kontrolą budynków muzeów, obiektów kultury i bibliotek publicznych. Obiekty te nie tylko nie były pozbawione barier dla osób z niepełnosprawnością narządu ruchu, ale przede wszystkim zabrakło w nich rozwiązań technicznych wspomagających osoby z wadą wzroku i słuchu.

**Przykład:**

W Muzeum Włókiennictwa w **Łodzi**, na język migowy nie przetłumaczono filmu powitalnego oraz filmów prezentowanych w trakcie zwiedzania, osobom niesłyszącym nie udostępniono też w dostępnej dla nich formie informacji o wykorzystaniu na wystawie mrugającego światła mogącego stanowić zagrożenie dla osób z epilepsją fotogenną. Informacja o eksponatach, ze względu na bardzo niskie natężenie światła i niekonsekwentne rozmieszczenie tabliczek informacyjnych, była niewidoczna i nieczytelna. Eksponatów nie wyposażono w informację zapisaną w alfabecie Braille'a. Z kolei korzystanie z ekranów informujących o eksponatach utrudniały: brak wersji kolorystycznej o podwyższonym kontraście i możliwości powiększania wyświetlanych plansz, trudności w przeglądaniu zdjęć eksponatów - małe napisy, ograniczona możliwość powiększania treści, brak wersji dla osób niewidomych oraz głuchych. W muzeum nie były dostępne przewodniki audio oraz przewodniki dla osób niesłyszących.

Muzeum w **Skarżysko-Kamiennej** nie wyposażono w informację dźwiękową dla niewidomych, nie zainstalowano pętli indukcyjnej, niedostępna była usługa tłumacza języka migowego. Ekspozycji nie opisano w alfabecie Braille'a. Takich rozwiązań zabrakło też w centrum kultury.

Budynku biblioteki w **Kościanie** nie wyposażono w pętlę indukcyjną, żaden z pracowników nie posługiwał się językiem migowym, niedostępna była też usługa tłumaczenia online. Biblioteki nie wyposażono w powiększalnik tekstu dla osób niedowidzących.

Ekspozycja muzeum regionalnego we **Wrześni** nie była wyposażona w informację w alfabecie Braille'a, zwiedzającym nie udostępniono również materiałów wideo z audiodeskrypcją. Kasy nie wyposażono w pętlę indukcyjną. Biblioteka publiczna nie była wyposażona w powiększalnik tekstu, a w udostępnionych komputerach nie zainstalowano oprogramowania wspierającego osoby niewidome i niedowidzące.

W pomoce techniczne dla osób niedowidzących nie wyposażono centrum kultury i centrum bibliotecznego oraz muzeum teatru we **Wrocławiu**. Ekspozycji muzeum nie wyposażono w informację w alfabecie Braille'a oraz w materiały wideo z audiodeskrypcją.

**Przyczyny braku przeciwdziałania i nieusuwania barier dostępności**

Prezydenci, burmistrzowie oraz wójtowie skontrolowanych gmin, odnosząc się do wyników oględzin, w większości wskazywali, że wdrożone rozwiązania były zgodne z przepisami prawa, w tym prawa budowlanego i zostały zaprojektowane i wybudowane przez podmioty posiadające stosowne uprawnienia. Zwracano też uwagę na brak krajowych standardów rozwiązań uwzględniających przy realizacji inwestycji potrzeby osób „ze wszystkimi niepełnosprawnościami”. Część władarzy wskazywała natomiast na to, że skontrolowane obiekty były objęte ochroną konserwatora zabytków, co uniemożliwiło ich dostosowanie do potrzeb wszystkich użytkowników.

Powstaniu stwierdzonych barier i utrudnień dla osób z ograniczoną sprawnością można było zapobiec. To inwestor, w tym przypadku gmina lub jej jednostki organizacyjne, przygotowuje wytyczne do projektowania i to on powinien zadbać o uwzględnienie na etapie przygotowania i realizacji inwestycji np. warunków dostępności obiektu dla osób z niepełnosprawnościami. Korzystając ze współfinansowania inwestycji z budżetu środków europejskich, jak to miało miejsce w części realizowanych i planowanych zadań, gminy zobowiązały się do stosowania obowiązujących w danym okresie programowania wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami<sup>28</sup>. Gminy powinny zatem ze szczególną starannością

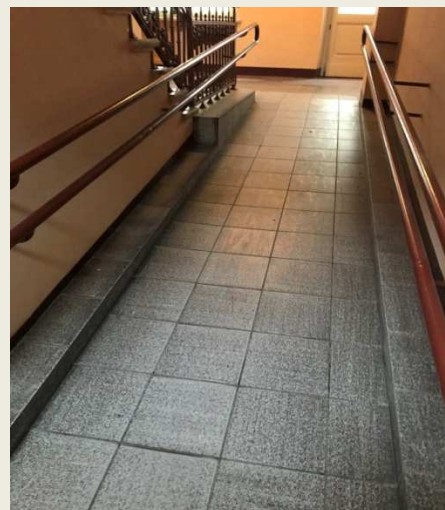
<sup>28</sup> M.in.: Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn



zadbać o to, by zaprojektowane i wdrożone rozwiązania pozwalały na realizację zasady równości i niedyskryminacji w dostępie do przestrzeni publicznej. Zaprojektowanie dostępnej dla wszystkich przestrzeni publicznej, szczególnie w przypadku przestrzeni już istniejącej, a tym bardziej zabytkowej, podlegającej modernizacji, wymaga nie tylko znajomości przepisów i zasad projektowania, ale także rzetelnej wiedzy o ograniczeniach mobilności i percepcji oraz pojawiających się w związku z tym potrzebach osób starszych i niepełnosprawnych. Uzasadnia to zaangażowanie w proces projektowania i kreowania przestrzeni publicznej ekspertów projektowania uniwersalnego i przedstawicieli środowisk osób starszych i niepełnosprawnych. Z takiego wsparcia skontrolowane gminy korzystały jedynie sporadycznie. Tylko w przypadku nielicznych z objętych kontrolą działań, w proces planowania i realizacji zaangażowano przedstawicieli zainteresowanych środowisk, co przełożyło się na wdrożenie rozwiązań spełniających oczekiwania osób z ograniczoną sprawnością.

#### Przykłady:

Przy jednym z wejść do zabytkowego budynku Ratusza w **Kaliszu** wyznaczono miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych oraz wybudowano samoobsługową platformę dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Z platformy do miejsc obsługi mieszkańców prowadziła wygodna pochylnia, a w budynku znajdowała się winda. W przygotowanie tego rozwiązania był zaangażowany zatrudniony w urzędzie inspektor do spraw osób niepełnosprawnych.



Źródło: akta kontroli

Do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami dostosowano nawierzchnię Rynku we **Wrocławiu**. Przebudowę poprzedziły konsultacje z udziałem Rzecznika do spraw Osób Niepełnosprawnych oraz Społecznej Rady Konsultacyjnej do spraw Osób Niepełnosprawnych powołanej przez Prezydenta Wrocławia. Odbiór prac poprzedziły testy dostępności płyty Rynku przeprowadzone z udziałem osób niepełnosprawnych.



Foto: <https://www.wroclaw.pl/szpilkostrada-pocznatek-ostatniego-etapu>

[https://www.tuwroclaw.com/pliki/fotogaleria/2015\\_10\\_23\\_szpilko/6.jpg](https://www.tuwroclaw.com/pliki/fotogaleria/2015_10_23_szpilko/6.jpg)

#### Nieuwzględnianie potrzeb wszystkich użytkowników na etapie przygotowania działań

Rozwiązań zapewniających dostępność przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami nie przewidziano już na etapie przygotowania i projektowania części działań i inwestycji w przestrzeni publicznej. Przeprowadzona w 21 gminach kontrola dokumentacji projektowej, technicznej lub przetargowej 84 obiektów wykazała, że w 33 z nich (39,3%) pominięto rozwiązania dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Analogicznie do wyników oględzin, kontrola wybranej dokumentacji wykazała, że na etapie jej opracowania najczęściej nie uwzględniano rozwiązań dla osób z niepełnosprawnością inną niż ruchowa.

#### Przykłady:

Na etapie projektowania i realizacji przez **Urząd Miejski w Supraślu** czterech inwestycji nie uwzględniano w większości rozwiązań ułatwiających poruszanie się osobom z dysfunkcją wzroku lub słuchu. Oprócz żółtych fakturowych pasów ostrzegawczych znajdujących się na przejściach dla pieszych na ul. Klonowej w Grabówce oraz kontrastowego wyposażenia siedziby MOPS, nie zastosowano innych rozwiązań ułatwiających poruszanie się osobom z dysfunkcją wzroku lub słuchu. Nie uwzględniono np. fakturowych lub kolorowych oznaczeń naprowadzających, informujących i ostrzegawczych (z wyjątkiem ul. Klonowej w Grabówce), planów tyflograficznych, oznaczeń w systemie Braille'a i w piśmie wypukłym, pętli indukcyjnych, urządzeń wspierających informację głosowo lub akustycznie.

W projekcie modernizacji budynku Ratusza i rozbudowy budynku domu kultury w **Kościanie** uwzględniono rozwiązania dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Nie przewidziano natomiast żadnych rozwiązań służących dostępności tych obiektów również dla osób o ograniczonej percepcji.

W dokumentacji projektowej budowy placów zabaw w **Skarżysko-Kamiennej** i **Końskich** nie uwzględniono zabawek i urządzeń dla dzieci z niepełnosprawnością ruchową.

Dokumentacja projektowa i specyfikacja istotnych warunków zamówienia opracowane dla budowy budynku liceum i przebudowy centrum kultury we **Wrocławiu** nie uwzględniała rozwiązań dla osób z niepełnosprawnościami innymi niż ruchowa.

Według opisu technicznego, w wielorodzinnym budynku mieszkalnym w **Czerwionce-Leszczynach** zaplanowano budowę lokalu mieszkalnego z przeznaczeniem dla osoby niepełnosprawnej. Projekt przewidywał wystarczającą powierzchnię manewrową w każdym pomieszczeniu (pokój, kuchnia, łazienka) i odpowiednią szerokość drzwi. Nie przewidywał natomiast żadnych innych rozwiązań dla osób z niepełnosprawnościami. Łazienki, mimo rozwiązań przyjętych w projekcie, nie wyposażono w urządzenia i uchwyty dla osób niepełnosprawnych.

Tylko w pojedynczych przypadkach stwierdzono, że w dokumentacji inwestycji uwzględniono rozwiązania zarówno dla osób z niepełnosprawnością ruchową, jak i sensoryczną.

**Przykład:**

Na etapie przygotowania dokumentacji przebudowy budynku biblioteki publicznej w **Sieradzu** przewidziano jej wyposażenie, poza urządzeniami i rozwiązaniami wspierającymi osoby z niepełnosprawnością ruchową, w urządzenie lektorskie umożliwiające osobie niewidomej czytanie głosem syntezatora książek i dokumentów czarnodrukowych, lupę i nakładkę optyczną, lupy elektroniczne, bezprzewodową klawiaturę Braille'a, wielofunkcyjne urządzenie Braille'a, biurową drukarkę Braille'a i odtwarzacz książek mówionych zapisanych cyfrowo.

Gminy nie monitorowały dostępności przestrzeni

Większość skontrolowanych gmin (89%) nie prowadziła systematycznych audytów czy inwentaryzacji przestrzeni publicznej pod kątem występujących w niej barier, ograniczających dostępność osobom starszym i niepełnosprawnym. W ocenie NIK, inwentaryzacja lub audyt, przeprowadzona z udziałem przedstawicieli osób starszych i niepełnosprawnych, zdiagnozowałyby faktyczne potrzeby w zakresie poprawy dostępności przestrzeni publicznej. Powinny one obejmować wszystkie przestrzenie i obiekty publiczne, począwszy od miejsc parkingowych, przystanków autobusowych, ciągów pieszych, po dostępność obiektów administracji publicznej, służby zdrowia, kultury i sportu. Systematyczne działania w takim zakresie z udziałem zainteresowanych środowisk przeprowadzono tylko w trzech spośród 27 skontrolowanych gmin (11%): Ostrowie Wielkopolskim, Poznaniu, Wrocławiu.

**Dobra praktyka:**

W **Poznaniu**, dla sprawdzenia skuteczności wdrożonych w mieście rozwiązań dla osób starszych i niepełnosprawnych, w 2016 i 2017 roku przeprowadzono systematyczny audyt m.in. przejść dla pieszych wraz z sygnalizacją świetlną i dźwiękową, miejsc parkingowych, miejskich jednostek kultury i obiektów sportowych. Przeprowadzono też audyt dostępności stron internetowych. W działania te były zaangażowane osoby starsze i niepełnosprawne. Wynik audytu posłużył m.in. do stworzenia mapy miejsc dostępnych oraz miejsc, w których nadal występowały bariery dla osób o ograniczonej sprawności.

## 5.4. WOJEWÓDZKIE STRATEGIE DZIAŁAŃ NA RZECZ POPRAWY DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Regionalne strategie działań na rzecz dostępności przestrzeni publicznej

Skontrolowane samorządy województw rzetelnie rozpoznały potrzeby w zakresie działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. Zdiagnozowane w tym zakresie potrzeby zostały uwzględnione w dokumentach wyznaczających kierunki strategii oraz polityki społecznej i przestrzennej województw.

**Przykład:**

W Strategii Polityki Społecznej dla **Województwa Wielkopolskiego** do 2020 roku, wskazano m.in. na konieczność usuwania i ograniczania barier społecznych i architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osób z ograniczeniem sprawności, co miało się odbywać m.in. poprzez: uruchomienie projektu systemowego Wielkopolska bez barier; opracowanie uniwersalnego narzędzia pomiaru barier w przestrzeni publicznej – uruchomienie, wspieranie lustracji (inwentaryzacji) barier w przestrzeni publicznej (w tym zwłaszcza na wsi i w mniejszych ośrodkach miejskich); prowadzenie we współpracy z mediami oraz organizacjami pozarządowymi programów, konkursów promujących wzorcowe rozwiązania architektoniczne. Częścią składową Strategii polityki społecznej były pakiety programowe do wykorzystania w powiatach i gminach. Wzorcowe programy dla gmin i powiatów miały służyć, jako narzędzie bazowe do wypracowania rozwiązań odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności.

Samorządy nierzetelnie oceniały i monitorowały efekty zaplanowanych działań

Skuteczność działań skontrolowanych samorządów województw na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej obniżył brak rzetelności oceny i monitorowania realizacji programów działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych. W części wojewódzkich strategii i programów nie określono wskaźników, które pozwoliłyby na ocenę skuteczności podjętych działań.

#### Przykłady:

W Programie wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, opracowanym dla **województwa śląskiego** na lata 2011-2016, nie określono wskaźników pomiaru zrealizowanych działań, mimo że zakładano ich wytypowanie i prezentację. Tym samym nie zapewniono monitorowania realizacji działań oraz oceny realizacji programu.

Samorząd **województwa podlaskiego** nie posiadał informacji o realizacji celów wyznaczonych dla dwóch wojewódzkich programów na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, co uniemożliwiło podjęcie ewentualnych działań korygujących w celu zwiększenia efektywności realizowanych zadań.

Przykłady działań realizowanych w ramach strategii wojewódzkich

W ramach realizacji działań ujętych w wojewódzkich strategiach i programach najczęściej przebudowywano, modernizowano bądź remontowano obiekty, w których świadczone są usługi rehabilitacyjne i lecznicze oraz budynki urzędów gmin i powiatów, tak aby były dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, likwidowano bariery architektoniczne i techniczne w placówkach oświatowych i obiektach sportowych, przebudowywano strony internetowe instytucji publicznych, tak aby zwiększyć ich funkcjonalność i dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. W województwie dolnośląskim do potrzeb osobom z niepełnosprawnościami dostosowywano miejsca i trasy turystyczne.

Brak audytów dostępności przestrzeni będącej we władaniu samorządów województw

Skontrolowane samorządy województw nie posiadały kompleksowej informacji o dostępności dla osób starszych i niepełnosprawnych obiektów wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych. W większości tych jednostek nie przeprowadzono audytu dostępności, mimo że w regionalnych strategiach i programach działań dostrzegano potrzeby w tym zakresie. Audyty dostępności przeprowadzono jedynie w dwóch jednostkach organizacyjnych samorządu województwa śląskiego oraz w siedmiu jednostkach samorządu województwa świętokrzyskiego.

#### Przykład:

Spośród 27 jednostek organizacyjnych województwa świętokrzyskiego w siedmiu przeprowadzono audyt lub inwentaryzację w zakresie ich dostępności dla osób starszych i niepełnosprawnych. W audytach dwóch jednostek uczestniczyli przedstawiciele biur projektowych, a w trzech - przedstawiciele organizacji działających na rzecz osób o ograniczonej sprawności. Audytem pod kątem dostępności dla osób z różnymi niepełnosprawnościami (ruchu, wzroku, słuchu) objęto budynki i tereny wokół nich.

Wyniki audytu przestrzeni publicznej powinny dać podstawę do opracowania kompleksowego planu usuwania zidentyfikowanych barier utrudniających bądź uniemożliwiających samodzielne funkcjonowanie w przestrzeni publicznej osób starszych i niepełnosprawnych. Takiego planu nie opracowano w żadnym ze skontrolowanych urzędów marszałkowskich. Marszałkowie województw, składając wyjaśnienia w toku kontroli NIK lub odpowiadając na wystąpienia pokontrolne, zadeklarowali podjęcie stosownych działań obejmujących zinventaryzowanie infrastruktury zarządzanej przez urzędy bądź wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne.

## 5.5. DZIAŁANIA MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ NA RZECZ ZWIĘKSZENIA DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH

**Ministerstwo inicjowało i wspierało działania na rzecz dostępności przestrzeni**

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podejmował działania i inicjatywy na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Minister kształtował politykę społeczną wobec grup zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu niepełnosprawności lub wieku, przy pomocy Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych. Działalność Ministra w tym zakresie wspierały również: Zespół do spraw Wykonywania Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Krajowa Rada Konsultacyjna do spraw Osób Niepełnosprawnych, Polska Rada Języka Migowego, Rada do spraw Polityki Senioralnej oraz Zespół do spraw Opracowania Rozwiązań w zakresie Poprawy Sytuacji Osób Niepełnosprawnych i Członków ich Rodzin. Były to interdyscyplinarne zespoły o charakterze opiniodawczo-doradczym, w skład których wchodził przedstawiciele poszczególnych resortów.

**Realizacja postanowień Konwencji**

Jednym z zadań Zespołu do spraw Wykonywania Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych był udział w przygotowaniu sprawozdań Rady Ministrów z realizacji zobowiązań wynikających z Konwencji. Takie sprawozdanie, w myśl art. 35 Konwencji, państwa przedkładają Komitetowi do spraw osób niepełnosprawnych w terminie dwóch lat od daty wejścia w życie Konwencji, a następnie przynajmniej co cztery lata. Polska, pierwsze sprawozdanie o prawie i realizowanych programach, złożyła 24 września 2014 r. Rozpatrzenie sprawozdania zaplanowano na marzec 2018 r.<sup>29</sup>

W sprawozdaniu, w części dotyczącej dostępności (art. 9 Konwencji), wskazano akty prawne (m.in. ustawy: o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o transporcie kolejowym, Prawo budowlane, Prawo przewozowe, Prawo komunikacyjne, Prawo pocztowe i Prawo zamówień publicznych, wraz z rozporządzeniami wykonawczymi), a także normy i standardy, które miały sankcjonować prawo niepełnosprawnych osób do dostępu do przestrzeni publicznej na zasadzie równości z innymi osobami. W sprawozdaniu wskazano też inne działania mające sprzyjać poprawie dostępności przestrzeni publicznej. Do zakończenia kontroli NIK sprawozdanie przedłożone przez Polskę nie było rozpatrywane<sup>30</sup>, nie upłynął też termin złożenia kolejnego sprawozdania.

### Przykłady:

Ministerstwo propagowało zasady projektowania uniwersalnego, m.in. poprzez organizację konferencji, publikacje opracowań i materiałów promocyjnych, współpracę z uczelniami wyższymi, instytucjami kultury oraz jednostkami samorządu terytorialnego.

W latach 2012-2014<sup>31</sup> opracowano pierwszy w Polsce system identyfikacji wizualnej projektowania uniwersalnego, prowadzono prace nad założeniami kodeksu urbanistyczno-planistycznego oraz powołano Polski Komitet Normalizujący, któremu powierzono opracowanie norm dla urządzeń ułatwiających osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym, orientację w przestrzeni publicznej, dostęp do budynków i obiektów, a także dla przedmiotów codziennego użytku, odzieży, obuwia oraz sprzętu rehabilitacyjnego i wspomagającego.

<sup>29</sup> Za lata 2012-2014 (do czasu złożenia sprawozdania).

<sup>30</sup> [http://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=1249&Lang=en](http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=1249&Lang=en)

<sup>31</sup> Do czasu złożenia sprawozdania w 2014 r.

**Monitorowanie  
wdrażania postanowień  
Konwencji**

Ministerstwo podejmowało działania monitorujące wdrażanie zasad wynikających z Konwencji.

**Przykłady:**

Polskiemu Forum Osób Niepełnosprawnych Minister powierzył w lutym 2016 r. opracowanie, przewidziane na koniec lutego 2018 r., raportu identyfikującego bariery prawne, administracyjne i organizacyjne we wdrażaniu postanowień Konwencji. W 2016 r. opracowano raport syntetyczny „Bariery prawne, administracyjne i organizacyjne wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz kierunki działań dotyczące przewyżczenia tych barier” (dalej: Raport)<sup>32</sup>, w którym przedstawiono m.in. bariery w realizacji warunków dostępności, określonych w art. 9 Konwencji. W Raporcie omówiono zidentyfikowane bariery związane z dostępnością: architektoniczną (budynków, dróg, budowli), środków transportu, usług administracji publicznej, usług telekomunikacyjnych i pocztowych oraz innych usług. Scharakteryzowano też bariery dostępności w poszczególnych obszarach oraz przedstawiono propozycje zmian w obowiązujących przepisach (np. w ustawach: o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o publicznym transporcie, o systemie powiadamiania ratunkowego, Prawo budowlane, Prawo komunikacyjne, Prawo pocztowe, Prawo bankowe, Prawo zamówień publicznych, oraz rozporządzeniach wykonawczych do tych ustaw). Raport będzie wykorzystany przez Ministerstwo do opracowania „Strategii na rzecz osób niepełnosprawnych” (dalej: Strategia). Według założeń, Strategia pozwoli na usystematyzowanie dotychczasowych działań na rzecz osób niepełnosprawnych, m.in. w obszarach: praca, zatrudnienie, zdrowie, usługi społeczne, edukacja, dostępność oraz kształtowanie świadomości społecznej. Prace nad Strategią koordynuje Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, ich zakończenie zaplanowano na koniec I kwartału 2018 r.

W 2017 r. Ministerstwo zleciło dokonanie analizy realizowanych zadań jednostek administracji rządowej i samorządowej oraz opracowanie dla wszystkich jednostek objętych przeglądem zaleceń i rekomendacji pod kątem dostosowania do postanowień Konwencji. Projekt jest realizowany w jednostkach samorządu terytorialnego z terenu każdego województwa oraz na szczeblu centralnym, w jednostkach administracji rządowej. Zakończenie realizacji projektu zaplanowano na koniec I kwartału 2019 r.

**Monitorowanie  
realizacji postanowień  
Karty Praw Osób  
Niepełnosprawnych**

Ministerstwo monitorowało działania podejmowane na rzecz realizacji postanowień Karty Praw Osób Niepełnosprawnych, uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 1997 r.<sup>33</sup>

**Przykłady:**

Poszczególne resorty i urzędy centralne, w latach 2015 i 2016, podjęły m.in. działania w zakresie poprawy dostępności:

- ogólnodostępnych budynków w każdym z resortów i w siedzibie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów,
- budynków uczelni publicznych (w 2015 r. 41 uczelni publicznych otrzymało z budżetu państwa środki w łącznej kwocie 234,7 tys. zł na dofinansowanie 59 inwestycji, których zakres robót obejmował dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, a w 2016 r., 43 uczelnie publiczne otrzymały środki w łącznej kwocie 195,7 tys. zł na dofinansowanie 63 takich przedsięwzięć),
- instytucji kultury (m.in. w ramach realizacji programów „Konservacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego”, „Kultura i dziedzictwo kulturowe”, w 2015 r. realizowano odpowiednio 22 i 79 projektów i przedsięwzięć uwzględniających stworzenie warunków dostępności obiektów kultury dla osób z różnymi niepełnosprawnościami),
- zbiorów bibliotek (np. w 2015 r. prowadzono działania włączające dział zbiorów dla niewidomych Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego do projektów służących ułatwieniu faktycznej wymiany formatów książek dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących zgrupowanych w ramach inicjatywy Accessible Books Consortium),
- zakładów penitencjarnych, sądownictwa i Policji (np. w 2016 r. w trakcie przystosowywania do potrzeb osób niepełnosprawnych było 25 budynków Służby Więziennej; wprowadzono wymóg projektowania budynków sądów w taki sposób,

<sup>32</sup> Raport upubliczniono na stronie internetowej Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych (<http://www.pfon.org/raport/raport-syntetyczny#raport-syntetyczny>).

<sup>33</sup> Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50, poz. 475).

aby mogły być użytkowane przez osoby w każdym wieku, z różnym stopniem sprawności, przy uwzględnionych czynnikach związanych ze zdolnością poruszania się, widzenia, słyszenia i pojmowania),

- transportu drogowego i kolejowego (np. Urząd Transportu Kolejowego prowadził m.in. prace nad ujednoczeniem procesu obsługi i wsparcia pasażerów o ograniczonej możliwości poruszania się; działania dostosowawcze miały być podejmowane we wszystkich realizowanych i planowanych projektach inwestycyjnych przez przewoźników pasażerskich, w odniesieniu do dworców kolejowych przez PKP S.A. - głównego zarządcę dworców w Polsce, a w odniesieniu do peronów i prowadzących do nich przejść nadziemnych i podziemnych - przez narodowego zarządcę infrastruktury kolejowej, tj. PKP PLK S.A.).

#### Aktualizacja Założeń Długofalowej Polityki Senioralnej

Minister powierzył powołanej w lutym 2016 r. Radzie do spraw Polityki Senioralnej zweryfikowanie i aktualizację „Założeń Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020”<sup>34</sup>. Powołany w ramach Rady zespół do spraw opracowania kierunków polityki senioralnej, przygotował projekt dokumentu pod nazwą „Polityka społeczna wobec osób starszych do roku 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność”. Projekt został przyjęty przez Radę do spraw Polityki Senioralnej w sierpniu 2017 r. i przekazany do dalszych prac międzyresortowemu zespołowi do spraw opracowania projektu polityki społecznej państwa wobec osób starszych do roku 2030. Zakłada on m.in.: kształtowanie przestrzeni publicznej przyjaznej osobom starszym poprzez likwidację barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych oraz propagowanie projektowania uniwersalnego, ułatwienie uczestnictwa w kulturze, działalności artystycznej, programach aktywności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej osób starszych oraz wspieranie działalności ukierunkowanej na likwidację funkcjonujących barier w środowisku zamieszkania osób starszych. Zakłada się, że wdrożenie założeń Polityki będzie koordynował i monitorował Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a odpowiedzialnymi za realizację będą: Minister Infrastruktury i Budownictwa, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jednostki samorządu terytorialnego.

#### Opiniowanie projektów aktów prawnych

Ministerstwo uczestniczyło w procesie opiniowania projektów aktów prawnych pod kątem uwzględnienia w nich rozwiązań odpowiadających na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych.

#### Przykłady:

Ministerstwo postulowało m.in.:

- umożliwienie osobom niewidomym lub niedowidzącym zapoznania się z prawami pacjenta w innej formie niż tylko pisemna (np. dźwiękowej),
- przeznaczanie przez jednostki samorządu terytorialnego części oświatowej subwencji ogólnej, w wysokości nie niższej niż naliczona, na edukację dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, w szczególności niepełnosprawnych oraz dostosowanie podręczników do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych,
- uwzględnienie potrzeb osób niepełnosprawnych i zagwarantowanie dostępu do usług i obiektów takich jak noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych i ogrzewalnie,
- stosowanie zasad projektowania uniwersalnego przy tworzeniu lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych oraz uwzględnienia potrzeb osób niepełnosprawnych w ustawie o ochronie praw lokatorów z mieszkaniowego zasobu gmin,
- stosowanie oznaczeń w alfabecie Braille’a lub fotokodów QR m.in. na wzorach oświadczeń, deklaracji i informacji podatkowych w zakresie podatku od osób fizycznych,
- dostosowanie do Web Content Accessibility Guidelines 2.0 dziennika elektronicznego, aplikacji do obsługi elektronicznej Karty Dużej Rodziny, Rejestru Należności Publicznych, wzorów formularzy stosowanych przy wykonywaniu obowiązku meldunkowego,

<sup>34</sup> Uchwała nr 238 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Założeń Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020 (M.P. z 2014 r. poz. 118).

- uwzględnienie potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w ogólnodostępnych punktach elektrycznego ładowania pojazdów,
- informowanie o dostępności usług turystycznych dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej i niepełnosprawnych,
- zapewnienie dostępności dla osób niepełnosprawnych usług zaufania identyfikacji elektronicznej i produktów stosowanych do świadczenia tych usług,
- uwzględnienie w Kodeksie urbanistyczno-budowlanym dostępności obiektów budowlanych dla osób o ograniczonej sprawności, w tym osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności w zakresie realizacji zasad projektowania uniwersalnego,
- uwzględnienie zasad projektowania uniwersalnego w projektach miejscowego planu rewitalizacji w części tekstowej oraz zakresu i formy wizualizacji ustaleń miejscowego planu rewitalizacji.

#### Opiniowanie projektów dokumentów rządowych

Ministerstwo uczestniczyło w procesie opiniowania projektów dokumentów rządowych pod kątem uwzględnienia w nich rozwiązań odpowiadających na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych.

#### Przykłady:

Ministerstwo postulowało m.in.:

- uzupełnienie projektu Narodowego Programu Mieszkaniowego o opis działań skierowanych do osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności poruszających się na wózkach lub przy pomocy kul oraz wprowadzenia dodatkowego kryterium osób uprawnionych,
- zwiększenie szans na uczestnictwo w Programie „Mieszkanie+” osób niepełnosprawnych oraz rodzin z niepełnosprawnymi dziećmi, dodatkowo punktowanymi kryteriami („niepełnosprawność” lub „dziecko niepełnosprawne”),
- uwzględnienie w Planie Rozwoju Elektromobilności zagadnień dostępności samochodów elektrycznych dla osób niepełnosprawnych,
- wprowadzenie w dokumencie „Koncepcja wdrożenia polskiego dowodu osobistego z warstwą elektroniczną” oznaczeń wykonanych w alfabecie Braille’a,
- podwyższenie ustawowego procentowego udziału programów dostępnych dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku i słuchu w kwartalnym czasie nadawania programów telewizyjnych, w stosunku do wszystkich nadawców (publicznych i niepublicznych),
- uwzględnienie praktycznych rozwiązań projektowych i architektonicznych w dokumentach „Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami” oraz „Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami mając na uwadze koncepcję uniwersalnego projektowania”, z uwzględnieniem koncepcji projektowania uniwersalnego,
- obligatoryjne zezwolenia na parkowanie pojazdów, którymi poruszają się osoby niepełnosprawne w tworzonych przez rady miasta strefach ograniczonego lub zakazanego ruchu pojazdów.

## 5.6. PRZYGOTOWANIE DO EWAKUACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

#### Brak procedur ewakuacji osób niepełnosprawnych

Dla pięciu z ośmiu skontrolowanych obiektów użyteczności publicznej (62,5%), zarządzający nimi nie opracowali szczegółowych procedur postępowania na wypadek zagrożenia, uwzględniających sposoby i metody ewakuacji osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

W myśl § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów<sup>35</sup>, w obiektach należy zapewnić warunki ewakuacji umożliwiające szybkie i bezpieczne opuszczenie strefy zagrożonej lub objętej pożarem, dostosowane do liczby i stanu sprawności osób w nich przebywających. Z kolei w myśl § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia, zarządcy obiektów zapewniają i wdrażają instrukcję bezpieczeństwa pożarowego zawierającą m.in. warunki i organizację ewakuacji ludzi, a także sposoby postępowania na wypadek pożaru i innego zagrożenia.

<sup>35</sup> Dz. U. Nr 109, poz. 719.



Przepisy nie regulują w jaki sposób należy przygotować ewakuację osób z niepełnosprawnościami, co w ocenie NIK, jest przyczyną nieuwzględniania sposobu ewakuacji tych osób w procedurach postępowania na wypadek zagrożenia. Procedury ewakuacji z uwzględnieniem zróżnicowanych ograniczeń osób niepełnosprawnych opracowali zarządzający trzema z ośmiu skontrolowanych obiektów<sup>36</sup>. Zarządzający dwoma obiektami<sup>37</sup> (z ośmiu skontrolowanych) określili natomiast sposoby postępowania w sytuacji zagrożenia, uwzględniając tylko wybrane rodzaje niepełnosprawności. Ujęte w procedurach sposoby i metody postępowania na wypadek zagrożenia oparte były na przekazywaniu komunikatów alarmowych w sposób adekwatny do ograniczeń osób niepełnosprawnych, zastosowaniu właściwych technik bezpiecznego wyprowadzenia bądź wyniesienia, a także wyznaczeniu osób odpowiedzialnych za te czynności. Zarządzający trzema obiektami<sup>38</sup> nie opracowali stosownych procedur ewakuacji osób niepełnosprawnych.

#### Przykłady:

W **Zespole Szkół Specjalnych nr 101 w Poznaniu**, w instrukcji bezpieczeństwa pożarowego określono, że do obowiązków nauczycieli podczas ewakuacji należy m.in.: dostosowanie sposobu komunikowania do możliwości intelektualnych i deficytów rozwojowych ucznia, formułowanie krótkich poleceń, stosowanie w razie potrzeby języka migowego lub stosowanie komunikacji alternatywnej (piktogramów), prowadzenie w razie potrzeby uczniów za rękę, przemieszczanie wózka na końcu grupy w celu wykluczenia możliwości odłączenia się od niej pojedynczych uczniów. Wskazano również bezpieczne techniki przenoszenia osób na wózek, techniki asekuracji tych osób przy pokonywaniu przeszkód architektonicznych lub terenowych oraz sposoby ich przenoszenia przy zastosowaniu odpowiednich chwytów.

W obowiązujących w **Bramie Poznania** procedurach ewakuacji osób o ograniczonej percepcji, przewidziano każdorazowe wyznaczenie opiekunów-liderów, odpowiedzialnych w razie zaistnienia zagrożenia za bezpieczne wyprowadzenie tych osób z obiektu.

W procedurach ewakuacji **aquaparku zarządzanego przez Tarnowskie Termy sp. z o.o.**, w części odnoszącej się do osób o ograniczonej sprawności poruszania się, założono wykorzystanie w sytuacji zagrożenia dostępnych elementów wyposażenia obiektu tj. krzeseł. W założeniach dotyczących części basenowej wskazano jednocześnie, że w przypadku konieczności ewakuacji osób niepełnosprawnych lub potrzebujących pomocy, kierownik zmiany winien przydzielić takiej osobie opiekuna (ratownika) i poinformować o tym służby.

#### Wiedza o stanie sprawności użytkowników obiektu

W pięciu z ośmiu skontrolowanych jednostek (62,5%) analizowano liczbę i stan sprawności użytkowników obiektu, dostęp osób trzecich do tych obiektów był każdorazowo monitorowany, a ich obecność była odnotowywana. Zasady spotkań grupowych z udziałem osób niepełnosprawnych były ustalane zarówno z zarządzającym obiektem, jak i opiekunami grupy. W jednostkach tych zachowano też dbałość o wcześniejsze przekazywanie informacji o dostępności obiektu dla osób o ograniczonej sprawności. Danych o liczebności niepełnosprawnych użytkowników nie analizowano w trzech z ośmiu skontrolowanych podmiotów<sup>39</sup>, co w sytuacji realnego zagrożenia mogło znacznie utrudnić, a nawet uniemożliwić szybką i bezpieczną ewakuację osób z niepełnosprawnościami. Zorganizowanie warunków ewakuacji zapewniających możliwość szybkiego i bezpiecznego opuszczenia strefy zagrożonej lub objętej pożarem, dostosowane do liczby i stanu sprawności osób w nich przebywających, w myśl § 15 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów, jest obowiązkiem zarządzającego obiektem.

<sup>36</sup> Zespół Szkół Specjalnych nr 101 w Poznaniu (dalej: ZSS nr 101 w Poznaniu), Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Nieślyszących w Poznaniu, Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT (kontrolę przeprowadzono w Bramie Poznania).

<sup>37</sup> Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskich (dalej: SOSW dla Dzieci Niewidomych w Owińskich), Tarnowskie Termy sp. z o.o.

<sup>38</sup> Teatr Nowy w Poznaniu, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Lesznie (dalej: MOSiR w Lesznie), Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rawiczu (dalej: MOSiR w Rawiczu).

<sup>39</sup> MOSiR w Lesznie, MOSiR w Rawiczu, Tarnowskie Termy sp. z o.o.

**Brak wyposażenia do ewakuacji osób niepełnosprawnych**

Żadna ze skontrolowanych jednostek nie wyposażyła obiektu w specjalistyczny sprzęt przeznaczony do ewakuacji osób niepełnosprawnych, a stosowane w obiektach systemy nie były dostosowane do potrzeb osób z poszczególnymi rodzajami dysfunkcji. W części skontrolowanych jednostek zakładano, że w trakcie ewakuacji personel będzie korzystał z wyposażenia obiektu ułatwiającego na co dzień poruszanie się osób o ograniczonej sprawności (np. wózki) <sup>40</sup>.

**Dobra praktyka:**

Jedna z jednostek – **SOSW dla Dzieci Niewidomych w Owińskach** – w czasie kontroli NIK była na etapie wprowadzania nowego systemu sygnalizacji pożaru, opartego m.in. na uruchomieniu dźwiękowym sygnału alarmowania w sposób zrozumiały dla osób z niepełnosprawnością umysłową, a także dźwiękowym naprowadzaniu w stronę drzwi ewakuacyjnych.

**Szkolenia pracowników dotyczące ewakuacji osób niepełnosprawnych**

W pięciu na osiem skontrolowanych jednostek (w tym trzech placówkach edukacyjnych dla osób niepełnosprawnych) prowadzono działania edukacyjno-szkoleniowe, w tym z udziałem odpowiednich służb, w celu wypracowania skutecznych metod ewakuacji osób niepełnosprawnych. Trzy jednostki nie podejmowały takich działań <sup>41</sup>. W ocenie NIK, wiedza na temat specyficznych reakcji osób niepełnosprawnych w sytuacji zagrożenia może istotnie wpłynąć na usprawnienie działań ewakuacyjnych. Co więcej, działania edukacyjno-szkoleniowe wpływają na wypracowywanie rozwiązań adekwatnych do poszczególnych rodzajów niepełnosprawności i nabywanie umiejętności właściwego zachowania w stosunku do osób o ograniczonej sprawności, wpływając na poprawę komfortu tych osób.

**Praktyczne sprawdzenie warunków i organizacji ewakuacji osób niepełnosprawnych**

W czterech spośród ośmiu skontrolowanych jednostek przeprowadzono tzw. próbne ewakuacje z udziałem osób niepełnosprawnych <sup>42</sup> (w tym trzy placówki edukacyjne przeznaczone dla osób niepełnosprawnych). W ocenie NIK praktyczne sprawdzenie warunków i organizacji ewakuacji z udziałem osób niepełnosprawnych jest jedną z metod wypracowania właściwego sposobu ewakuacji osób o ograniczonej sprawności z obiektów użyteczności publicznej.

<sup>40</sup> ZSS nr 101 w Poznaniu, Tarnowskie Termy sp. z o.o., MOSiR w Rawiczu.

<sup>41</sup> MOSiR w Lesznie, MOSiR w Rawiczu, Tarnowskie Termy sp. z o.o.

<sup>42</sup> ZSS nr 101 w Poznaniu, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niepełnosprawnych w Poznaniu, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskach, Tarnowskie Termy sp. z o.o.

## 6. ZAŁĄCZNIKI

### 6.1. METODYKA KONTROLI I INFORMACJE DODATKOWE

<b>Kontrole, których wyniki przedstawiono w informacji</b>	W niniejszej informacji przedstawiono wyniki trzech kontroli: koordynowanej planowej nr P/17/094 pt. <i>Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych</i> ; rozpoznawczej doraźnej nr R/17/004 pt. <i>Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych</i> ; problemowej doraźnej nr I/18/001 pt. <i>Przygotowanie jednostek publicznych województwa wielkopolskiego do ewakuacji osób niepełnosprawnych</i>
<b>Cel główny kontroli nr P/17/094</b>	Celem głównym koordynowanej kontroli nr P/17/094 było sprawdzenie, czy organy administracji publicznej podejmują skuteczne działania w celu dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb i możliwości osób starszych i niepełnosprawnych.
<b>Cele szczegółowe kontroli nr P/17/094</b>	<p>Zakres badań kontrolnych wyznaczyły następujące pytania definiujące cele szczegółowe kontroli:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Czy organy administracji publicznej rozpoznały potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych w odniesieniu do przestrzeni publicznej?</li> <li>2. Czy organy administracji publicznej dysponują kompleksowymi strategiami działań odpowiadającymi na potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych?</li> <li>3. Czy organy administracji publicznej podejmowały działania w celu stworzenia warunków do aktywnego i samodzielnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej oraz jaka była ich skuteczność?</li> </ol>
<b>Zakres podmiotowy kontroli nr P/17/094</b>	Kontrola została przeprowadzona w 30 podmiotach: w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w urzędach marszałkowskich województw: dolnośląskiego, łódzkiego, podlaskiego, śląskiego i świętokrzyskiego, oraz w 24 urzędach gmin z terenu województw: dolnośląskiego, łódzkiego, podlaskiego, śląskiego, świętokrzyskiego i wielkopolskiego. Do kontroli wybrano gminy zróżnicowane pod względem mieszkańców oraz rozwoju infrastruktury publicznej. W ramach kontroli w urzędach gmin, NIK przeprowadziła oględziny wybranych obiektów przestrzeni publicznej pod kątem ich dostępności dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Oględziny przeprowadzono z udziałem specjalistów z zakresu audytów dostępności przestrzeni publicznej, w tym osób z różnymi niepełnosprawnościami.
<b>Cel główny kontroli nr R/17/004</b>	Kontrolę planową poprzedziła doraźna kontrola rozpoznawcza nr R/17/004, którą przeprowadzono w czterech jednostkach, tj. w urzędzie marszałkowskim województwa wielkopolskiego oraz w trzech urzędach gmin z terenu województwa wielkopolskiego. Głównym celem kontroli było sprawdzenie, czy organy administracji publicznej podejmują skuteczne działania w celu dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.
<b>Cele szczegółowe kontroli nr R/17/004</b>	<p>Zakres badań kontrolnych wyznaczyły następujące pytania definiujące cele szczegółowe kontroli:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Czy organy administracji publicznej rozpoznały potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych w odniesieniu do przestrzeni publicznej?</li> <li>2. Czy organy administracji publicznej dysponują kompleksowymi strategiami działań odpowiadającymi na potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych?</li> </ol>

3. Czy organy administracji publicznej podejmowały działania w celu stworzenia warunków do aktywnego i samodzielnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej oraz jaka była ich skuteczność?

**Cel główny kontroli nr I/18/001**

W marcu i kwietniu 2018 r. Delegatura NIK w Poznaniu przeprowadziła doraźną kontrolę pt. *Przygotowanie jednostek publicznych województwa wielkopolskiego do ewakuacji osób niepełnosprawnych*. W grudniu 2017 r., z wnioskiem do NIK o przeprowadzenie kontroli w zakresie ewakuacji osób niepełnosprawnych z budynków użyteczności publicznej zwróciła się Fundacja Polska Bez Barrier. Kontrolę przeprowadzono w ośmiu jednostkach, tj. w trzech placówkach oświatowych i trzech sportowo-rekreacyjnych oraz w dwóch jednostkach kultury. Celem głównym tej kontroli było sprawdzenie, czy podmioty publiczne województwa wielkopolskiego były przygotowane do ewakuacji osób niepełnosprawnych.

**Cele szczegółowe kontroli nr I/18/001**

Zakres badań kontrolnych wyznaczyły następujące pytania definiujące cele szczegółowe kontroli:

1. Czy podmioty publiczne, planując i tworząc warunki ewakuacji obiektów użyteczności publicznej uwzględniały ograniczenia i możliwości osób niepełnosprawnych?

2. Czy podmioty publiczne dokonywały praktycznego sprawdzenia warunków i organizacji ewakuacji osób niepełnosprawnych z obiektów użyteczności publicznej?

**Kryteria kontroli**

Kontrole przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli<sup>43</sup>. Działalność kontrolowanych jednostek oceniono według kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 i ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności i rzetelności.

**Okres objęty kontrolą**

Kontrolami objęto lata 2016-2017 (do czasu zakończenia kontroli) oraz działania wcześniejsze, które miały wpływ na kontrolowane obszary. Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie: kontrola nr P/17/094 - od 16 października 2017 r. 14 lutego 2018 r.; kontrola nr R/17/004 - od 7 czerwca 2017 r. do 27 września 2017 r.; kontrola nr I/18/001 - od 1 marca 2018 r. do 13 kwietnia 2018 r.

**Pozostałe informacje**

Kontrola pt. *Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych* (nr P/17/094) została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli. Poprzedziła ją doraźna kontrola rozpoznawcza przeprowadzania przez Delegaturę NIK w Poznaniu oraz panel ekspertów. W spotkaniu eksperckim wzięli udział: Rzecznik Praw Obywatelskich, przedstawiciele: Parlamentu, Ministerstwa Infrastruktury, pełnomocników rządu - do spraw osób niepełnosprawnych oraz do spraw społeczeństwa obywatelskiego i równego traktowania, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, pełnomocnik Prezydenta Poznania do spraw osób z niepełnosprawnościami oraz ekspert w dziedzinie projektowania uniwersalnego. W spotkaniu uczestniczyli także przedstawiciele organizacji działających na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami: Polskiego Związku Głuchych, Polskiego Związku Niewidomych, Polskiego Towarzystwa Stwardnienia Rozsianego, Fundacji „Kulawa Warszawa” Fundacji Obywatelski Parlament Seniorów, Parlamentu Studentów RP, Stowarzyszenia Przyjaciół „Integracja”, Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów. Ze strony Najwyższej Izby Kontroli w panelu uczestniczyli przedstawiciele merytorycznych Departamentów (Infrastruktury; Administracji Publicznej; Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny; Metodyki Kontroli i Rozwoju Zawodowego) oraz dyrektorzy i kontrolerzy z jednostek uczestniczących w kontroli (Delegatury w: Białymstoku, Katowicach, Kielcach, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu). Ustalenia kontroli rozpoznawczej oraz informacje uzyskane od ekspertów wykorzystano do przygotowania kontroli.

<sup>43</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 524.

**Stan realizacji  
wniosków  
pokontrolnych**

Wyniki kontroli nr P/17/094 przedstawiono w 30 wystąpieniach pokontrolnych. Zastrzeżenia do wystąpień pokontrolnych z kontroli nr P/17/094 zgłosili: Prezydenta Miasta Gniezna (jedno zastrzeżenie) i Prezydent Miasta Kalisza (trzy zastrzeżenia). Zastrzeżenie zgłoszone przez Prezydenta Miasta Gniezna dotyczyło oceny częściowej trzeciego obszaru badań kontrolnych. Prezydent nie zgadzał się z negatywną oceną, co uzasadnił pominięciem przez NIK w wystąpieniu pokontrolnym „aspektu historycznego” Gniezna. Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej w NIK oddalił to zastrzeżenie w całości<sup>44</sup>. Zastrzeżenia zgłoszone przez Prezydent Miasta Kalisza odnosiły się do opisu w wystąpieniu pokontrolnym wyników oględzin cmentarza komunalnego, placu zabaw dla dzieci z niepełnosprawnościami oraz stadionu miejskiego. Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej w NIK uwzględnił w całości zastrzeżenie dotyczące ustalenia prezentującego wyniki oględzin placu zabaw dla dzieci z niepełnosprawnościami, uwzględnił w części zastrzeżenie dotyczące ustalenia prezentującego wyniki oględzin fragmentów cmentarza komunalnego i oddalił zastrzeżenia w pozostałym zakresie<sup>45</sup>.

W wystąpieniach tych sformułowano ogółem 48 wniosków pokontrolnych. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że zrealizowano 27 (56,3%) wniosków oraz podjęto działania w celu realizacji kolejnych 13 (27,1%) wniosków. Dotychczas nie zrealizowano ośmiu (16,6%) wniosków pokontrolnych.

Wyniki kontroli rozpoznawczej nr R/17/004 przedstawiono w czterech wystąpieniach pokontrolnych, w których sformułowano ogółem 8 wniosków pokontrolnych. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że wszystkie wnioski pokontrolne zostały zrealizowane.

Wyniki kontroli doraźnej nr I/18/001 przedstawiono w ośmiu wystąpieniach pokontrolnych, w których sformułowano ogółem 6 wniosków pokontrolnych. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że wszystkie wnioski zostały zrealizowane.

**1. Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych – kontrola planowa koordynowana nr P/17/094**

**Wykaz jednostek kontrolowanych**

L.p.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności <sup>46</sup>
1.	Delegatura NIK w Białymstoku	Urząd Miasta Augustów	Wojciech Walulik	opisowa
2.		Urząd Miejski w Czyżewie	Anna Bogucka	opisowa
3.		Urząd Miejski w Łomży	Mariusz Chrzanowski	opisowa
4.		Urząd Miejski w Supraślu	Radosław Dobrowolski	opisowa
5.		Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego	Jerzy Leszczyński	opisowa
6.	Delegatura NIK w Katowicach	Urząd Miasta Katowice	Marcin Krupa	opisowa

<sup>44</sup> Uchwała z 14 marca 2018 r., sygn. KPK-KPO.443.045.2018.

<sup>45</sup> Uchwała z 23 marca 2018 r., sygn. KPK-KPO.443.063.2018.

<sup>46</sup> Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

7.		Urząd Miejski w Cieszynie	Ryszard Macura	opisowa
8.		Urząd Gminy i Miasta w Czerwionce-Leszczynach	Wiesław Janiszewski	opisowa
9.		Urząd Miasta i Gminy Siewierz	Zdzisław Banaś	opisowa
10.		Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Wojciech Saługa	opisowa
11.	Delegatura NIK w Kielcach	Urząd Miasta Kielce	Wojciech Lubawski	opisowa
12.		Urząd Miejski w Starachowicach	Marek Materek	opisowa
13.		Urząd Miasta w Skarżysku-Kamiennej	Konrad Bolesław Krönig	opisowa
14.		Urząd Miasta i Gminy w Końskich	Krzysztof Obratański	opisowa
15.		Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego	Adam Jarubas	opisowa
16.	Delegatura NIK w Łodzi	Urząd Miasta Łodzi	Hanna Zdanowska	opisowa
17.		Urząd Miasta Skierniewice	Krzysztof Jażdżyk	opisowa
18.		Urząd Miejski w Wolborzu	Andrzej Maciej Jaros	opisowa
19.		Urząd Miasta Sieradza	Paweł Osiewała	opisowa
20.		Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego	Witold Stępień	opisowa
21.	Delegatura NIK w Poznaniu	Urząd Miejski w Gnieźnie	Tomasz Budasz	opisowa
22.		Urząd Miejski w Kaliszu	Grzegorz Sapiński	opisowa
23.		Urząd Miejski Kościana	Michał Jurga	opisowa
24.		Urząd Miasta i Gminy we Wrześni	Tomasz Kałużny	opisowa
25.		Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	Elżbieta Rafalska	pozytywna
26.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Urząd Miejski Wrocławia	Rafał Dutkiewicz	opisowa
27.		Urząd Miasta Oleśnica	Michał Kołaciński	opisowa
28.		Urząd Miasta Jelenia Góra	Marcin Zawiła	opisowa
29.		Urząd Miejski	Marek Długozima	opisowa

		w Trzebnicy		
30.		Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	Cezary Przybylski	opisowa

2. Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych – rozpoznawcza kontrola doraźna nr R/17/004

L.p.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności
1.	Delegatura NIK w Poznaniu	Urząd Miejski w Ostrowie Wielkopolskim	Beata Klimek	opisowa
2.		Urząd Miasta Poznania	Jacek Jaškowiak	pozytywna
3.		Urząd Miejski w Śremie	Adam Lewandowski	opisowa
4.		Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego	Marek Woźniak	opisowa

3. Przygotowanie jednostek publicznych województwa wielkopolskiego do ewakuacji osób niepełnosprawnych– problemowa kontrola doraźna nr I/18/001

L.p.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności
1.	Delegatura NIK w Poznaniu	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskach	Maria Tomaszewska	opisowa
2.		Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niesłyszących w Poznaniu	Jolanta Ruła	opisowa
3.		Zespół Szkół Specjalnych nr 101 w Poznaniu	Ryszard Koterba	opisowa
4.		Teatr Nowy w Poznaniu	Piotr Kruszczyński	opisowa
5.		Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT w Poznaniu	Robert Mirzyński	opisowa
6.		Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Lesznie	Sławomir Kryjom	opisowa
7.		Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rawiczu	Maciej Szymkowiak	opisowa

8.		Tarnowskie Termy sp. z o.o. w Tarnowie Podgórnym	Anita Stellmaszyk	opisowa
----	--	---	-------------------	---------



## 6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNYCH

### Analiza stanu prawnego

Konstytucja  
Rzeczypospolitej  
Polskiej

Prawa osób starszych i niepełnosprawnych są tożsame z prawami człowieka, są ich integralną częścią. Art. 32 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.<sup>47</sup> stanowi, że **nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny**. Czy to będzie osoba młoda czy w podeszłym wieku, sprawna czy z ograniczeniami mobilności i percepcji, ma zawsze prawo do życia w społeczeństwie wolnym od barier. Osobom niepełnosprawnym władze publiczne, w myśl art. 69 Konstytucji, udzielają<sup>48</sup> pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Karta Praw Osób  
Niepełnosprawnych

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 1 sierpnia 1997 r., podjął uchwałę Karta Praw Osób Niepełnosprawnych<sup>49</sup>, w której uznał, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Sejm jednocześnie stwierdził, iż oznacza to prawo osób niepełnosprawnych m.in. do: dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej oraz pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb (§ 1 pkt 1, 8 i 10 uchwały).

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzając, iż powyższe prawa wynikają z Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka, Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego, wezwał Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw (§ 2 uchwały).

Konwencja  
o prawach osób  
niepełnosprawnych

Polska, 6 września 2012 r., ratyfikowała Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych. Konwencja zawiera przepisy zakazujące dyskryminowania niepełnosprawnych, a także nakazujące tworzenie warunków do korzystania przez nich z praw na równi z innymi osobami oraz wprowadzenie rozwiązań specjalnie do nich adresowanych. Konwencja podkreśla znaczenie, jakie mają dla niepełnosprawnych samodzielność i niezależność. Zwraca uwagę na potrzebę ich udziału w procesach decyzyjnych, a także na znaczenie dostępności np. do opieki zdrowotnej, edukacji, informacji, kultury i rekreacji.

Celem konwencji jest popieranie, ochrona i zapewnienie równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Do osób niepełnosprawnych zalicza się osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami (art. 1).

W rozumieniu Konwencji (art. 2):

<sup>47</sup> Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.

<sup>48</sup> Pomoc jest udzielana zgodnie z ustawami: o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1952, ze zm.).

<sup>49</sup> M.P. Nr 50, poz. 475.

- „komunikacja” obejmuje języki, wyświetlanie tekstu, alfabet Braille'a, komunikację przez dotyk, dużą czcionkę, dostępne multimedia jak i sposoby, środki i formy komunikowania się na piśmie, przy pomocy słuchu, języka uproszczonego, lektora oraz formy wspomagające (augmentatywne) i alternatywne, w tym dostępną technologię informacyjno-komunikacyjną;
- „język” obejmuje język mówiony i język migowy oraz inne formy przekazu niewerbalnego;
- „dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność” oznacza jakiegokolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania, korzystania z lub wykonywania wszelkich praw człowieka i podstawowych, wolności w dziedzinie polityki, gospodarki, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiegokolwiek innej, na zasadzie równości z innymi osobami; obejmuje to wszelkie przejawy dyskryminacji, w tym odmowę racjonalnego usprawnienia;
- „racjonalne usprawnienie” oznacza konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami;
- „uniwersalne projektowanie” oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. „Uniwersalne projektowanie” nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne.

Państwa, które ratyfikowały Konwencję zobowiązały się do zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do środowiska fizycznego na równi z innymi osobami (art. 9). I tak:

Aby umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich sferach życia, Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia im, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. Środki te, obejmujące rozpoznanie i eliminację przeszkód i barier w zakresie dostępności, stosują się między innymi do: budynków, dróg, transportu oraz innych urządzeń wewnętrznych i zewnętrznych, w tym szkół, mieszkań, instytucji zapewniających opiekę medyczną i miejsc pracy, a także informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych i służb ratowniczych.

Państwa Strony podejmą również odpowiednie środki w celu: opracowywania, ogłaszania i monitorowania wdrażania minimalnych standardów i wytycznych w sprawie dostępności urządzeń i usług ogólnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zapewnienia, że instytucje prywatne, które oferują urządzenia i usługi ogólnie dostępne lub powszechnie zapewniane, będą brały pod uwagę wszystkie aspekty ich dostępności dla osób niepełnosprawnych, zapewnienia wszystkim zainteresowanym osobom szkolenia na temat kwestii dostępności dla osób niepełnosprawnych, zapewnienia w ogólnodostępnych budynkach i innych obiektach oznakowania w alfabecie Braille'a oraz w formach łatwych do czytania i zrozumienia, zapewnienia różnych form pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego, w celu ułatwienia dostępu do ogólnodostępnych budynków i innych obiektów publicznych, popierania innych odpowiednich form pomocy i wsparcia osób niepełnosprawnych, aby zapewnić im dostęp do informacji, popierania dostępu osób niepełnosprawnych do nowych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, w tym do Internetu, popierania, od wstępnego etapu,

projektowania, rozwoju, produkcji i dystrybucji dostępnych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, tak aby technologie te i systemy były dostępne po najniższych kosztach.

Państwa Strony Konwencji uznały równe prawo wszystkich osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie, wraz z prawem dokonywania wyborów, na równi z innymi osobami, oraz podejmą skuteczne i odpowiednie środki w celu ułatwienia pełnego korzystania przez osoby niepełnosprawne z tego prawa oraz ich pełnego włączenia i udziału w społeczeństwie, w tym poprzez zapewnienie, że świadczone w społeczności lokalnej usługi i urządzenia dla ogółu ludności będą dostępne dla osób niepełnosprawnych, na zasadzie równości z innymi osobami oraz będą odpowiadać ich potrzebom (art. 19 lit. c).

#### Ustawa o równym traktowaniu

Z dniem 1 stycznia 2011 r., w życie weszła ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania<sup>50</sup>. Określa ona obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania m.in. ze względu na niepełnosprawność i wiek oraz organy właściwe w tym zakresie. Ustawę stosuje się m.in. w zakresie dostępu i warunków korzystania z usług, w tym usług mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw i energii, jeżeli są one oferowane publicznie (art. 4 pkt 4 lit. e).

W ustawie zdefiniowano takie pojęcia jak (art. 3):

- dyskryminacja bezpośrednia – rozumie się przez to sytuację, w której osoba fizyczna, m.in. ze względu na niepełnosprawność i wiek, jest traktowana mniej korzystnie niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji (pkt 1),
- dyskryminacja pośrednia – rozumie się przez to sytuację, w której dla osoby fizycznej, m.in. ze względu na niepełnosprawność i wiek, na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują lub mogłyby występować niekorzystne dysproporcje lub szczególnie niekorzystna dla niej sytuacja, chyba że postanowienie, kryterium lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne (pkt 2),
- nierówne traktowanie – rozumie się przez to traktowanie osób fizycznych w sposób będący jednym lub kilkoma z następujących zachowań (m.in.): dyskryminacją bezpośrednią, dyskryminacją pośrednią (pkt 5),
- zasada równego traktowania – rozumie się przez to brak jakichkolwiek zachowań stanowiących nierówne traktowanie (pkt 6).

Wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania, ustawa powierza Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Równego Traktowania (art. 18).

#### Ustawa o osobach starszych

Z początkiem 2016 r. (1 stycznia), weszła w życie ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych. Ustawa określa zakres monitorowania i przedstawiania informacji o sytuacji osób starszych, podmioty uczestniczące w realizacji tego zadania oraz źródła jego finansowania. I tak, monitorowanie sytuacji osób starszych jest prowadzone przez organy administracji publicznej, państwowe jednostki organizacyjne oraz inne organizacje zaangażowane w kształtowanie sytuacji osób starszych (art. 2). Zakresem monitorowania obejmuje się m.in. warunki mieszkaniowe, aktywność zawodową, sytuację osób niepełnosprawnych, aktywność społeczną i obywatelską, aktywność edukacyjną i kulturalną, aktywność sportową rekreacyjną, dostępność usług socjalnych, równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek oraz realizację polityki senioralnej. Według założeń ustawy, Rada Ministrów corocznie, do 31 października, przedstawia Sejmowi i Senatowi informację o sytuacji osób starszych, w szczególności w zakresie zagadnień objętych monitorowaniem (art. 5). Podmioty prowadzące monitorowanie sytuacji osób

<sup>50</sup> Dz. U. z 2016 r., poz. 1219.

starszych (vide art. 2), są obowiązane do współpracy w przygotowaniu informacji Rady Ministrów o sytuacji osób starszych, w tym do nieodpłatnego udostępniania informacji, dokumentów i danych, którymi dysponują (art. 6 ust. 5). Za przygotowanie informacji odpowiedzialny jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (art. 6 ust. 2).

#### Ustawa o samorządzie gminnym

Zakres działania i zadania gminy określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym<sup>51</sup>. Gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej (art. 5c ust. 1). Rada gminy, z własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych środowisk, może tworzyć gminną radę seniorów. Gminna rada seniorów ma charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny, składa się z przedstawicieli osób starszych oraz przedstawicieli podmiotów działających na rzecz osób starszych, w szczególności przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku (art. 5c ust. 2-4). Powołując gminną radę seniorów, rada gminy nadaje jej statut określający tryb wyboru jej członków i zasady działania, dążąc do wykorzystania potencjału działających organizacji osób starszych oraz podmiotów działających na rzecz osób starszych, a także zapewnienia sprawnego sposobu wyboru jej członków (art. 5c ust. 5).

Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów (art. 6 ust. 1). Zadania własne gminy obejmują m.in. sprawy: ładu przestrzennego, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, lokalnego transportu zbiorowego, gminnego budownictwa mieszkalnego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, zieleni gminnej i zadrzewień, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych (art. 7).

#### Ustawa o samorządzie województwa

Zakres działań samorządu województwa określa ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa<sup>52</sup>. Należy do nich wykonywanie zadań publicznych o charakterze wojewódzkim, niezastrzeżonych ustawami na rzecz organów administracji rządowej (art. 2 ust. 2). Zakres działania samorządu województwa, w myśl art. 4 tej ustawy, nie narusza samodzielności powiatu i gminy (ust. 1), a organy samorządu województwa nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru lub kontroli oraz nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym (ust. 2).

Samorząd województwa, w myśl art. 11 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa, określa strategię rozwoju województwa, uwzględniając m.in. kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego (pkt 5). Strategia rozwoju województwa zawiera (ust. 1c.): diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa (pkt 1) określenie celów strategicznych polityki rozwoju województwa (pkt 2), określenie kierunków działań podejmowanych przez samorząd województwa dla osiągnięcia celów strategicznych polityki rozwoju województwa (pkt 3). Samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju województwa (art. 11 ust. 2), na którą składa się: m.in. utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim (pkt 2) oraz wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (pkt 9).

Samorząd województwa, w myśl art. 14 ust. 1 ww. ustawy, wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami, w szczególności w zakresie: pomocy społecznej (pkt 4), zagospodarowania przestrzennego (pkt 7), transportu zbiorowego i dróg publicznych (pkt 10), kultury fizycznej i turystyk (pkt 11).

<sup>51</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.

<sup>52</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 2096 ze zm.

**Ustawa o pomocy społecznej**

Realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w myśl art. 16 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej<sup>53</sup>, jest obowiązkiem administracji publicznej i spoczywa również na jednostkach samorządu terytorialnego. Gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów społecznych w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej (art. 16a ustawy). Analiza zasobów ma służyć ocenie efektywności systemu pomocowego na tle lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. Stwarza ona możliwości wytyczania lokalnych i regionalnych kierunków zmian oraz przystosowania pomocy społecznej do możliwości konkretnych wspólnot samorządowych. Ponadto daje rozeznanie w najpilniejszych potrzebach socjalnych i stanowi ważny element planowania budżetowego<sup>54</sup>.

Gmina opracowuje strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej. Strategia, zawiera w szczególności: diagnozę sytuacji społecznej, prognozę zmian w zakresie objętym strategią oraz określenie: celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych, wskaźników realizacji działań (art. 16b ustawy). Opracowanie i realizacja strategii należy do zadań o charakterze obowiązkowym (art. 17 ust. 1 pkt 1 i art. 21 pkt 1 ustawy).

**Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**

Zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego określa ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym<sup>55</sup>. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in. potrzeby osób niepełnosprawnych (art. 1 ust. 2 pkt 5 ustawy). Okoliczności (wartości, potrzeby) wskazane w art. 1 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z reguły stanowią przedmiot odrębnych unormowań, które także dostarczają materiału do konstruowania norm prawnych na podstawie omawianego przepisu. I tak, wymagania bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób niepełnosprawnych są przedmiotem unormowań Prawa budowlanego<sup>56</sup>.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadza m.in. pojęcie obszaru przestrzeni publicznej, przez co należy rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 2 pkt 6 ustawy).

Organy samorządu województwa, w myśl art. 38 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, sporządzają plan zagospodarowania przestrzennego województwa, prowadzą analizy i studia oraz opracowują koncepcje i programy, odnoszące się do obszarów i problemów zagospodarowania przestrzennego odpowiednio do potrzeb i celów podejmowanych w tym zakresie prac, a także sporządzają audyt krajobrazowy.

**Prawo budowlane**

Obiekt budowlany jako całość oraz jego poszczególne części, wraz ze związanymi urządzeniami budowlanymi, należy biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając m.in. niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich (art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane). Przepis ten jest uszczegółowiony w przepisach wykonawczych rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych jakim, jakim powinny odpowiadać budynki i ich

<sup>53</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 1769, ze zm.

<sup>54</sup> Pomoc społeczna. Komentarz. Sierpowska I. LEX 2014.

<sup>55</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 1073, ze zm.

<sup>56</sup> Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Komentarz. Izdebski H., Zachariasz I. LEX, 2013.

usytuowanie<sup>57</sup>. Istotnym uszczegółowieniem są też przepisy rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie<sup>58</sup>.

Ustawa Prawo budowlane wprowadziła ponadto następujące normy:

- niedopuszczalność udzielania odstępstw od warunków technicznych, które powodowałyby ograniczenia dostępności obiektów budowlanych dla osób niepełnosprawnych (art. 9);
- rezygnację z obowiązku uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę dla pochylni przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych (art. 29 ust. 1 pkt 18);
- nałożenie na projektanta obowiązku zamieszczania w projekcie architektoniczno-budowlanym opisu dostępności obiektu budowlanego dla osób niepełnosprawnych (art. 34 ust. 3 pkt 2);
- uznanie zmian dotyczących korzystania z obiektów budowlanych przez osoby niepełnosprawne za istotne odstępstwo od projektu budowlanego, wymagające zmiany decyzji o pozwoleniu na budowę (art. 36a ust. 5 pkt 3);
- obowiązek przeprowadzenia kontroli obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego przez właściwy organ, w celu stwierdzenia prowadzenia jej zgodnie z ustaleniami i warunkami określonymi w pozwoleniu na budowę, pod względem spełnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich (art. 59a ust. 2 pkt 2 lit. f).

#### Ustawa o rewitalizacji

Zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji określa ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji<sup>59</sup>. Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji (art. 2 ust. 1 ustawy). Interesariuszami rewitalizacji, są w szczególności: mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczysti nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego; mieszkańcy gminy inni niż wyżej wymienieni; podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą; podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne; jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne; organy władzy publicznej; inne niż wyżej wymienione podmioty, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa (art. 2 ust. 2 ustawy). Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią jej zadania własne (art. 3 ust. 1). Zadania te, gmina realizuje: w sposób jawny i przejrzysty, z zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy na każdym etapie (partycypacja społeczna); w sposób zapobiegający wykluczeniu mieszkańców obszaru rewitalizacji z możliwości korzystania z pozytywnych efektów procesu rewitalizacji, w szczególności w zakresie warunków korzystania z gminnego zasobu mieszkaniowego; z uwzględnieniem zasad uniwersalnego projektowania w rozumieniu art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (art. 3 ust. 2). Realizując ww. zadania, gmina współpracuje z powiatem, województwem, administracją rządową oraz innymi podmiotami realizującymi na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa (art. 3 ust. 3).

Partycypacja społeczna, o której mowa w art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy o rewitalizacji, obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji

<sup>57</sup> Dz. U. z 2015 r., poz. 1422, ze zm.

<sup>58</sup> Dz. U. z 2016 r., poz. 124.

<sup>59</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 1023, ze zm.

w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych. (art. 5 ust. 1). Przygotowanie, prowadzenie i ocena rewitalizacji, polegają w szczególności na: poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami; prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu; inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji; zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji; wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji; zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy (art. 5 ust. 2). W toku przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji dąży się, aby wskazane powyższe działania skutkowały wypowiedzeniem się przez wszystkich interesariuszy (art. 5 ust. 3). Konsultacje społeczne prowadzi wójt, burmistrz albo prezydent miasta (art. 6 ust. 1). Formami konsultacji społecznych są: zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej lub formularzy zamieszczonych na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej; spotkania, debaty, warsztaty, spacerzy studyjne, ankiety, wywiady, wykorzystanie grup przedstawicielskich lub zbieranie uwag ustnych (art. 6 ust. 3). Konsultacje prowadzi się w sposób ułatwiający zrozumienie prezentowanych treści i odniesienie się do nich, a w przypadku gdy jest to uzasadnione specyfiką konsultowanych treści, z użyciem wizualizacji oraz sporządzonych w języku niespecjalistycznym skrótów i zestawień informacji zawartych w dokumentach poddawanych konsultacjom (art. 6 ust. 6).

Gminny program rewitalizacji przyjmuje, w drodze uchwały, rada gminy (art. 14 ust.1 ustawy). Gminny program rewitalizacji zawiera w szczególności: szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji, opis powiązań gminnego programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych; opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji; cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym, w tym: listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, o ile dane te są możliwe do wskazania, charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, realizujących kierunki działań, o których mowa powyżej; szacunkowe ramy finansowe gminnego programu rewitalizacji wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł publicznych i prywatnych; opis struktury zarządzania realizacją gminnego programu rewitalizacji, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu; system monitorowania i oceny gminnego programu rewitalizacji; wskazanie sposobu realizacji gminnego programu rewitalizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego (art. 15 ust. 1). Gminny program rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego (art. 19 ustawy).

Ustawa o rewitalizacji weszła w życie 18 listopada 2015 r., z wyjątkiem art. 37, który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. (art. 54 ustawy). Do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających

z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. W takim przypadku wyznaczenie w drodze uchwały obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, strefy, a także uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji nie jest dopuszczalne (art. 52 ust. 1). Jeżeli program, o którym mowa powyżej, uchwalony przed dniem wejścia w życie ustawy o rewitalizacji, zawiera co najmniej opis procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów gminy oraz diagnozę pozwalającą na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, na jego podstawie może zostać opracowany i uchwalony gminny program rewitalizacji. W takim przypadku, rada gminy, na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, przed przystąpieniem przed sporządzania gminnego programu rewitalizacji, podejmuje uchwałę w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, na podstawie diagnozy pozwalającej na wyznaczenie tych obszarów zawartej w programie (art. 52 ust. 2 i ust. 3). Po przyjęciu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na podstawie wójta, burmistrza albo prezydenta miasta kolejno: opracowuje na podstawie wskazanego powyżej programu, projekt gminnego programu rewitalizacji; przeprowadza konsultacje społeczne projektu gminnego programu rewitalizacji; wprowadza zmiany wynikające z konsultacji społecznych oraz przedstawia radzie gminy do uchwalenia projekt gminnego programu rewitalizacji (art. 52 ust. 4).

#### Prawo zamówień publicznych

Jednostki sektora finansów publicznych przy dokonywaniu wydatków są zobowiązane stosować przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych<sup>60</sup> (art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy). Przedmiot zamówienia na roboty budowlane opisuje się za pomocą dokumentacji projektowej oraz specyfikacji technicznej wykonania i odbioru robót budowlanych (art. 31 ust. 1 ustawy). Jeżeli przedmiotem zamówienia na roboty budowlane jest zaprojektowanie i wykonanie robót budowlanych w rozumieniu Prawa budowlanego, przedmiot zamówienia opisuje się za pomocą programu funkcjonalno-użytkowego (art. 31 ust. 2 ustawy). Program funkcjonalno-użytkowy obejmuje opis zadania budowlanego, w którym podaje się przeznaczenie ukończonych robót budowlanych oraz stawiane im wymagania techniczne, ekonomiczne, architektoniczne, materiałowe i funkcjonalne (art. 31 ust. 3).

Od 28 lipca 2016 r., w przypadku zamówień przeznaczonych do użytku osób fizycznych, w tym pracowników zamawiającego, opis przedmiotu zamówienia sporządza się z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników (art. 29 ust. 5 ustawy).

#### Ustawa o ochronie przeciwpożarowej

Zgodnie z obowiązkiem wynikającym z art. 4 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej<sup>61</sup> właściciel, zarządca lub użytkownik budynku, obiektu lub terenu zobowiązany jest m.in.:

- przestrzegać przeciwpożarowych wymagań techniczno-budowlanych, instalacyjnych i technologicznych;
- wyposażyć budynek, obiekt budowlany lub teren w wymagane urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice;
- zapewnić osobom przebywającym w budynku, obiekcie budowlanym lub na terenie, bezpieczeństwo i możliwość ewakuacji;
- przygotować budynek, obiekt budowlany lub teren do prowadzenia akcji ratowniczej;
- zapoznać pracowników z przepisami przeciwpożarowymi;
- ustalić sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia.

<sup>60</sup> Dz. U. z 2017 r., poz. 1579, ze zm.

<sup>61</sup> Dz.U. z 2018 r., poz. 620.



**Rozporządzenie  
w sprawie ochrony  
przeciwpożarowej  
budynków, innych  
obiektów budowlanych  
i terenów**

W § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów<sup>62</sup> wskazano, aby z każdego miejsca w obiekcie przewidzianego na pobyt ludzi były zapewnione odpowiednie warunki ich ewakuacji, zapewniające możliwość szybkiego i bezpiecznego opuszczenia strefy zagrożonej lub objętej pożarem, dostosowane do liczby i stanu sprawności osób przebywających w obiekcie. Odpowiednie warunki ewakuacji powinny określać przepisy techniczno-budowlane w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (§ 15 ust. 2).

Zgodnie z obowiązkiem wynikającym z § 6 ust. 1 rozporządzenia właściciele, zarządcy lub użytkownicy obiektów bądź ich części stanowiących odrębne strefy pożarowe, przeznaczonych do wykonywania funkcji użyteczności publicznej zapewniają i wdrażają instrukcję bezpieczeństwa pożarowego, zawierającą m.in.:

- określenie wyposażenia w wymagane urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice oraz sposoby poddawania ich przeglądom technicznym i czynnościom konserwacyjnym;
- sposoby postępowania na wypadek pożaru i innego zagrożenia;
- warunki i organizację ewakuacji ludzi oraz praktyczne sposoby ich sprawdzania;
- sposoby zapoznania użytkowników obiektu, w tym zatrudnionych pracowników, z przepisami przeciwpożarowymi oraz treścią przedmiotowej instrukcji;
- zadania i obowiązki w zakresie ochrony przeciwpożarowej dla osób będących ich stałymi użytkownikami;
- plany obiektów, obejmujące także ich usytuowanie, oraz terenu przyległego, z uwzględnieniem graficznych danych.

Przedmiotowa instrukcja jest poddawana okresowej aktualizacji, co najmniej raz na dwa lata, a także po takich zmianach sposobu użytkowania obiektu, które wpływają na zmianę warunków ochrony przeciwpożarowej (§ 6 ust. 7).

Na podstawie § 17 ust. 1 rozporządzenia właściciel lub zarządca obiektu przeznaczonego dla ponad 50 osób będących jego stałymi użytkownikami, niezakwalifikowanego do kategorii zagrożenia ludzi ZL IV, powinien co najmniej raz na dwa lata przeprowadzić praktyczne sprawdzenie organizacji oraz warunków ewakuacji z całego obiektu. Z kolei w ust. 2 wskazano, że w przypadku obiektów, w których cyklicznie zmienia się jednocześnie grupa powyżej 50 użytkowników, w szczególności: szkół, przedszkoli, internatów, domów studenckich, praktycznego sprawdzenia organizacji oraz warunków ewakuacji należy dokonać – co najmniej raz na rok, jednak w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia rozpoczęcia korzystania z obiektu przez nowych użytkowników. Zgodnie z § 17 ust. 3 i 4 rozporządzenia w przypadku obiektu zawierającego strefę pożarową zakwalifikowaną do kategorii zagrożenia ludzi ZL II oraz w budynkach zakwaterowania osadzonych zlokalizowanych na terenach zakładów karnych i aresztów śledczych, zakres i obszar budynku objęty praktycznym sprawdzeniem organizacji i warunków ewakuacji musi być uzgodniony z właściwym miejscowo komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej. Właściciel lub zarządca obiektu powiadamia właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej o terminie przeprowadzenia działań, o których mowa w ust. 1, nie później niż na tydzień przed ich przeprowadzeniem.

<sup>62</sup> Dz.U. z 2010 r., Nr 109, poz. 719.

**Rozporządzenie  
w sprawie warunków  
technicznych, jakim  
powinny odpowiadać  
budynki i ich  
usytuowanie**

Zgodnie z § 209 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie budynki oraz części budynków, stanowiące odrębne strefy pożarowe, określane jako ZL, zalicza się do jednej lub do więcej niż jedna spośród następujących kategorii zagrożenia ludzi:

- ZL I - zawierające pomieszczenia przeznaczone do jednoczesnego przebywania ponad 50 osób niebędących ich stałymi użytkownikami, a nieprzeznaczone przede wszystkim do użytku ludzi o ograniczonej zdolności poruszania się;
- ZL II - przeznaczone przede wszystkim do użytku ludzi o ograniczonej zdolności poruszania się, takie jak szpitale, żłobki, przedszkola, domy dla osób starszych;
- ZL III - użyteczności publicznej, niezakwalifikowane do ZL I i ZL II;
- ZL IV - mieszkalne;
- ZL V - zamieszkania zbiorowego, niezakwalifikowane do ZL I i ZL II.

### Uwarunkowania organizacyjno-ekonomiczne<sup>63</sup>

**Warunki do  
samodzielnego  
funkcjonowania**

Stworzenie sprzyjających warunków rozwoju i samorealizacji osób starszych i niepełnosprawnych wymaga wprowadzenia w przestrzeni publicznej rozwiązań, które zapewnią możliwość samodzielnego i niezależnego funkcjonowania w lokalnej społeczności, w tym również możliwość korzystania z powszechnych usług i atrakcji turystycznych. Pozwoli to zwiększyć aktywność tych osób, zarówno w sferze społecznej jak i zawodowej.

**Projektowanie  
uniwersalne**

Uwzględniając obecne uwarunkowania demograficzne, konieczne staje się projektowanie włączające, z myślą o wszystkich mieszkańcach, bez względu na to czy są sprawni czy nie, oparte na standardach projektowania uniwersalnego.

Projektowanie uniwersalne to projektowanie produktów i środowiska, które mogą być użytkowane przez wszystkich ludzi, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania<sup>64</sup>. Definicja ta została podparta siedmioma zasadami projektowania uniwersalnego określonymi przez Centrum Projektowania Uniwersalnego (The Center of Universal Design) Uniwersytetu Północnej Karoliny. Są to: (1) użyteczność dla osób o różnej sprawności, (2) elastyczność w użytkowaniu, (3) proste i intuicyjne użytkowanie, (4) czytelna informacja, (5) tolerancja na błędy, (6) wygodne użytkowanie bez wysiłku, (7) wielkość i przestrzeń odpowiednie dla dostępu i użytkowania.

Celem projektowania uniwersalnego jest uproszczenie życia wszystkim użytkownikom, bez względu na wiek i niepełnosprawność, przy niewielkich albo bez żadnych dodatkowych kosztów. Bank Światowy określił, że w przypadku nowych inwestycji, opartych na koncepcji projektowania uniwersalnego, dostosowanie obiektu do potrzeb osób z ograniczeniami mobilności i percepcji, zwiększa koszt budowy o niecały jeden procent.<sup>65</sup> Uwzględnienie potrzeb użytkowników o obniżonej funkcjonalności, w tym osób starszych, w początkowej fazie koncepcji, ogranicza w znaczący sposób późniejsze koszty dostosowania przestrzeni i obiektów publicznych.

<sup>63</sup> Opracowano z wykorzystaniem fragmentów opracowań: „Przestrzeń publiczna przyjazna seniorom. Poradnik RPO”, Warszawa 2015; „Dostępna przestrzeń publiczna. Samorząd Równych Szans”, Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego, Kraków 2009; „Przestrzeń dostępna – wyzwania społeczne i projektowe”, Czasopismo Techniczne, zeszyt 1, rok 2009. Autorem tych opracowań jest: dr hab. inż. arch. Marek Wysocki, Politechnika Gdańska, Centrum Projektowania Uniwersalnego, oraz dokumentów: Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych ONZ i Agenda 22.

<sup>64</sup> Ron Mace, źródło: [http://www.design.ncsu.edu/cud/about\\_ud/about\\_ud.htm](http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/about_ud.htm).

<sup>65</sup> Niepełnosprawność. Od wykluczenia do sprawności. Poradnik dla parlamentarzystów. Byrnes i in. MPiPS. Warszawa 2014.

**Sprawność fizyczna i zdolności percepcyjne człowieka**

Poziom funkcjonalności człowieka, czyli sprawność fizyczna i zdolności percepcyjne, jest uzależniony od stanu psychofizycznego i zmienia się w czasie trwania życia, od dzieciństwa do starości. Na zmiany funkcjonalności organizmu mają wpływ: ogólny stan zdrowia, choroby, doznane wypadki lub wiek. Mobilność może być zwiększona, jak ma to miejsce w przypadku sportowców, ale również może być czasowo ograniczona, jak w przypadku kobiet w ciąży czy osób kontuzjowanych. Ograniczenia w mobilności mogą zaistnieć również, gdy poruszamy się z większym bagażem lub jesteśmy opiekunem małego dziecka, czy gdy asystujemy osobie starszej. Część osób porusza się na wózkach inwalidzkich, przy użyciu balkoników lub kul, inni wykorzystują np. białą laskę do orientowania się w przestrzeni. Bariery przestrzenne w środowisku fizycznym znacząco obniżają samodzielność tych osób.

**Osoby niewidome i słabowidzące**

Osoby z dysfunkcjami wzroku są narażone podczas poruszania się w środowisku zabudowanym na różnego rodzaju kontuzje, wynikające z napotkania przeszkód na drodze, którą się poruszają. Przestrzeń dostosowana jest głównie do osób widzących, co jest zrozumiałe, gdyż to dzięki percepcji wzrokowej pozyskujemy 86% wszystkich informacji. Poczucie bezpieczeństwa to podstawa samodzielnego funkcjonowania, która może być realizowana m.in. przez odpowiednie kształtowanie środowiska zabudowanego oraz dostosowanie do potrzeb użytkowników przekaz informacji miejskiej. Ważną umiejętnością dla osób z dysfunkcjami wzroku jest orientacja przestrzenna. Pozwala to na większą aktywność i niezależność w kontaktach z innymi ludźmi. Osoby niewidome i słabowidzące uczą się orientacji przestrzennej na specjalnych kursach, których celem jest zdobycie umiejętności „świadomości miejsca”, w którym niewidomi lub słabowidzący się znajdują. Większość takich osób jest dobrze przygotowana do poruszania się w przestrzeni miasta, jednak z powodu wielu barier przestrzennych i braku jednoznacznych punktów orientacyjnych, często tracą orientację w terenie i unikają samodzielnego wychodzenia z domu.

Aby poprawić funkcjonowanie osób niewidomych i słabowidzących w przestrzeni miasta, należy dążyć do tworzenia otoczenia, które będzie w sposób jasny i czytelny „prowadzić” takie osoby. Postrzeganie przestrzeni przez osoby z dysfunkcjami wzroku musi się opierać na pozawzrokowych zmysłach percepcji. W tym przypadku, szczególnie słuch i dotyk służą poznawaniu przestrzeni. Te dwa zmysły (dodatkowym wsparciem jest również węch) różnią się między sobą w odbiorze bodźców i samej percepcji horyzontu przestrzeni. Dzięki wyraźnym sygnałom akustycznym osoby niewidzące mogą ocenić rodzaj i wielkość przestrzeni, wychwycić część zagrożeń, a przy komunikatach głosowych pozyskać odpowiednią informację. Kształtowanie akustycznego obrazu przestrzeni uzależnione jest od warunków zewnętrznych (hałas, warunki atmosferyczne, pora dnia czy roku), ale także od samej osoby (wykształcenia, wrażliwości słuchowej, stanu zdrowia itp.) i jej zaangażowania słuchowego, czyli umiejętności koncentracji. Inną charakterystykę posiadają natomiast doznania dotykowe, które są bardziej konkretne i rzeczywiste, choć są ograniczone do zasięgu ramion czy ruchu białej laski, jako przedłużenia ręki. Bodźce dotykowe w połączeniu z doznaniem kinestetycznym pozwalają odebrać różnice fakturowe na posadzkach ciągów pieszych, dzięki którym osoba niewidoma pozyskuje niezbędne informacje do bezpiecznego poruszania się w przestrzeni miasta.

**Osoby z ograniczeniami ruchowymi**

Osoby z ograniczeniami ruchowymi stanowią największą grupę wśród osób z obniżoną funkcjonalnością. Są to osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich, osoby używające lasek, kul lub chodzików, osoby z niedowładem kończyn górnych, czy osoby z zaburzeniami równowagi lub niewydolności układu krążenia. Ograniczenia mobilności dotyczą także osób otyłych, niskich, kobiet w ciąży czy opiekunów małych dzieci. Ograniczenia dotyczą również osoby sprawne, które podróżują z ciężkim bagażem.

**Standardy dostępności  
przestrzeni publicznej**

Zaprojektowanie przestrzeni publicznej, która spełniać będzie wysokie standardy projektowania uniwersalnego, szczególnie w przypadku przestrzeni już istniejącej, podlegającej modernizacji, wymaga często działań nietypowych, wymagających nie tylko znajomości zasad projektowania dla wszystkich, ale także wiedzy o ograniczeniach mobilności i percepcji, w tym również potrzeb osób starszych. Zapóźnienia w realizacji dostępnej przestrzeni publicznej wynikają przede wszystkim z braku wiedzy projektantów na temat potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych. Nadal powstają przestrzenie publiczne, które sprawiają, że osoby te czują się niepewnie, boją się wyjść ze swoich domów.

Sposobem zaradzenia powstawaniu barier jest wprowadzenie precyzyjnych standardów dostępności, przy jednoczesnej świadomości projektantów co do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych odnośnie przestrzeni publicznej. W Polsce problemem jest wprowadzanie dla przestrzeni publicznej wymagań, rozwiązań o minimalnych parametrach. W przepisach budowlanych dopuszcza się np. szerokość chodnika o wymiarach 150 cm, która jeszcze może być zmniejszona w przypadku modernizacji istniejących ciągów pieszych do 100 cm. Na podstawie skrajni ruchu dla użytkowników przestrzeni, można stwierdzić, że minimalna szerokość ciągu pieszego (chodnika) powinna mieć szerokość 2 metrów, co pozwala na swobodne wyminięcie się dwóch osób poruszających się na wózku. Jednakże przy projektowaniu szerokości ciągów pieszych należy również brać pod uwagę natężenia ruchu pieszych w danym miejscu i dopiero na podstawie tych danych przyjmować odpowiednie szerokości chodników. Oparcie się jedynie na minimalnych parametrach przestrzennych sprawia, że przestrzeń choć może być uznawana za dostępną w świetle prawa, nie jest przyjazna i wygodna dla wszystkich użytkowników.

### 6.3. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

---

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).
2. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50, poz. 475).
3. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169).
4. Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r., poz. 1219).
5. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. poz. 1705).
6. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2017 r., poz. 2096, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r., poz. 1769, ze zm.).
9. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1073, ze zm.).
10. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2017 r., poz. 1332, ze zm.).
11. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2017 r., poz. 1023, ze zm.).
12. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1579, ze zm.).
13. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2018 r., poz. 620).
14. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1422, ze zm.).
15. Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. z 2016 r., poz. 124).
16. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. z 2010 r., Nr 109, poz. 719).

#### 6.4. WYKAZ PODMIOTÓW, KTÓRYM PRZEKAZANO INFORMACJĘ O WYNIKACH KONTROLI

---

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw Kontroli Państwowej
8. Przewodniczący Sejmowej Komisji Infrastruktury
9. Przewodniczący Sejmowej Komisji Polityki Senioralnej
10. Przewodniczący Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny
11. Przewodniczący Sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej
12. Przewodniczący Senackiej Komisji Infrastruktury
13. Przewodniczący Senackiej Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej
14. Przewodniczący Senackiej Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej
15. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
16. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
17. Minister Infrastruktury
18. Minister Sportu i Turystyki
19. Minister Obrony Narodowej
20. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
21. Minister Spraw Zagranicznych
22. Minister Finansów
23. Minister Przedsiębiorczości i Technologii
24. Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
25. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
26. Minister Środowiska
27. Minister Inwestycji i Rozwoju
28. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
29. Minister Zdrowia
30. Minister Energii
31. Minister Edukacji Narodowej
32. Minister Sprawiedliwości
33. Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych
34. Prezes Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
35. Rzecznik Praw Pacjenta
36. Rzecznik Praw Dziecka
37. Marszałkowie województw
38. Prezydenci, burmistrzowie, wójtowie gmin
39. Prezes Zarządu Głównego Polskiego Związku Głuchych
40. Prezes Zarządu Głównego Polskiego Związku Niewidomych
41. Przewodnicząca Zarządu Głównego Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów
42. Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Stwardnienia Rozsianego
43. Pełnomocnik Prezydenta Miasta Poznania do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami

44. Dyrektor Centrum Projektowania Uniwersalnego (Politechnika Gdańska)
45. Prezes Zarządu Fundacji Polska Bez Barrier
46. Prezes Fundacji Obywatelski Parlament Seniorów
47. Prezes Fundacji Kulawa Warszawa
48. Przewodniczący Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej